

**KESKKONNAINFO KÄTTESAADAVUSE JA KESKKONNAASJADE
OTSUSTAMISES ÜLDSUSE OSALEMISE NING NEIS ASJUS KOHTU POOLE
PÖÖRDUMISE KONVENTSIOONI
RAKENDAMISE ARUANNE**

Aruande esitamise eest vastutav isik:	Mari-Liis Kupri
Allkiri:	
Kuupäev:	

Osapool:	EESTI VABARIIK
Kontaktisik:	Mari-Liis Kupri
Organisatsiooni täisnimetus:	Kliimaministeerium
Ametniku nimi ja ametikoht:	Mari-Liis Kupri, nõunik, õigusosakond
Postiaadress:	Suur-Ameerika 1, Tallinn 10122 EESTI
Telefon:	+372 626 2802
Fax:	+372 626 2801
E-mail:	mari-liis.kupri@kliimaministeerium.ee

I Lühülevaade aruande koostamise protsessist

Küsimustik aruande koostamiseks saadeti 2024. aasta juunis nii riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele kui ka valitsusvälistele organisatsioonidele. Üleskutsel vastata konventsiooni temaatikaga seonduvatele konkreetsetele küsimustele tuli 22 vastust ministeeriumidelt ja nende allasutustelt, keskkonna valdkonnas tegutsevatelt mittetulundus- ja tulundusasutustelt ning valitsusvälistelt organisatsioonidelt¹. Laekunud vastuste alusel täiendas Kliimaministeerium 2020. aastal koostatud konventsiooni rakendamise aruannet ning esitas selle täiendavaks kommenteerimiseks vastuste esitajatele ning oma kodulehel. Aruannet täiendati esitatud kommentaaride põhjal.

II Selgitavad märkused

III Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni üldsätteid Artikli 3 lõigetes 2, 3, 4, 7 ja 8.

(a) Konventsioonis sätestatud kohustus abistada ja juhendada üldsust keskkonnainfo taotlemisel, keskkonnanäasjade otsustamises osalemisel ja neis asjus kohtu poole pöördumisel on Eesti siseriiklikus õiguses sätestatud avaliku teabe seaduses, märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seaduses ning haldusmenetluse seaduses.

Üldine avaliku võimu organi kui teabevaldaja kohustus abistada teabenõudjat on sätestatud avaliku teabe seaduse §-s 9. Detailsemalt on kohustused kirjeldatud sama seaduse §-s 15: selle kohaselt on teabevaldaja kohustatud selgitama teabenõudjale arusaadavalt teabele juurdepääsu korda, tingimusi ja viise, igakülgsest abistama teabenõudjat teabenõude esitamisel ning teabenõudjale vajaliku teabe, selle asukoha ja teabenõudjale sobivamate võimalike juurdepääsuviiside väljaselgitamisel, vajadusel viivitamata juhatama teabenõudja vastavat infot omava ametniku või töötaja juurde või edastama viivitamata kirjaliku teabenõude nimetatud ametnikule või töötajale. Kui teabenõudest ei selgu, millisel viisil või millist teavet teabenõudja soovib, peab teabevaldaja teabenõude täpsustamiseks võtma teabenõudjaga viivitamata ühendust.

Enamikus riigi ja kohaliku omavalitsuse asutustes on avalikkusega suhtlemise ja teavitamise alal töötajaid koolitatud.

Riigi ja kohalike omavalitsuste asutuste veebilehtedel sisaldub info töövaldkondade kohta koos spetsialistide kontaktandmetega, järjest rohkem avalikustatakse samas ka keskkonnaga seonduvat infot. Enamasti on kodulehel võimalus esitada teabenõudeid elektrooniliselt.

Märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seaduse kohaselt on avaliku võimu asutusel kohustus anda tasuta selgitusi tema poolt välja töötatud

¹ Vastajate nimekiri on toodud aruande lisas

õigusaktide või nende eelnõude, asutuse tegevuse aluseks olevate õigusaktide ja asutuse pädevuse kohta. Ette on nähtud ka kohustus isikute vastuvõtmiseks.

Avaliku võimu organi selgitamiskohustus on sätestatud ka haldusmenetluse seaduse §-s 36, mille kohaselt on haldusorgan kohustatud selgitama menetlusosaliste õigusi ja kohustusi ning menetluse korda.

(b) Keskkonnaministri 31. jaanuari 2020. a määruse nr 10 "Keskkonnaprogrammist toetuse andmise kord ja tingimused" keskkonnateadlikkuse allprogrammi raames antakse toetust keskkonnateadlikkust suurendavate teavitustegevuste, -kampaaniate ja õppeprogrammide, festivalide ja messide läbiviimiseks, teabekandjate loomiseks eesmärgiga motiveerida erinevaid haridus- ja keskkonnavaldkonna organisatsioone ning meediaettevõtteid suurendama avalikkuse keskkonnaalast kompetentsi.

Seadusandlike meetmete kõrval on Kliimaministeerium ja tema allasutused rakendanud ka muid meetmeid, mis abistavad avalikkust keskkonnainfo kättesaamisel.

Kliimaministeeriumi rohereformi osakond korraldab keskkonnateabe alast koolitust ajakirjanikele, mh eesmärgiga suunata ajakirjanikke kasutama erinevaid keskkonnateabe allikaid ja registreid, et muuta keskkonnateemalised kajastused meedias usaldusväärsemaks. Keskkonnaamet korraldab koolitusi kohalikele omavalitsustele.

Kliimaministeerium korraldab iga kahe aasta tagant Eesti elanikkonna keskkonnateadlikkuse uuringu. Uuringute aruanded on avalikustatud ministeeriumi veebilehel (<https://kliimaministeerium.ee/rohereform-kliima/keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkuse-uuringud>). Uuringu aruannet tutvustatakse seminaril keskkonnaorganisatsioonidele ja keskkonnateadlikkuse valdkonnas tegutsejatele (mh iga-aastasel Keskkonnahariduse konverentsil) ning meediakanalite vahendusel avalikkusele ja seda saavad oma teavitustegevuse planeerimisel kasutada Kliimaministeeriumi allasutuste kõrval kõik soovijad. Uuring kajastab muuhulgas Eesti elanike meediatarbimist ja erinevaid keskkonnaalase teabe saamise allikaid ning keskkonnahoidlike käitumisviise.

Viimase Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuringu andmetel on elanike keskkonnaalased teadmised paranenud (nt teadlikkus kliimamuutuste tagajärgedest ning võimalustest neid muutusi leevendada). Samuti on tasapisi muutumas elanike arusaam keskkonnahoidlikkuse olemusest – seda seostatakse aina enam mitte ainult keskkonnakahjude tagajärgedega tegelemisega (nt prügi sorteerimisega), vaid ka neid kahjusid ennetavate tegevustega, nt tarbimise piiramisega (nende inimeste osakaal, kes nimetasid oma igapäevase keskkonnahoidliku tegevusena tarbimise piiramist, on võrreldes 2018. aastaga suurenenud 4 protsendilt 24 protsendile). Keskkonnaprobleemide mõistmine on muutunud teadusmõistelisemaks ja süsteemsemaks. Üldises plaanis loob teadmiste paranemine võimalused ka selleks, et inimeste käitumine muutuks keskkonnahoidlikumaks. Samas ei ole keskkonnahoidlikud käitumismustrid viimase uuringu läbiviimise ajaga võrreldes kuigivõrd rohkem levinud. Võrreldes 2022. aastaga on kasvanud nende elanike osakaal, kes peavad ühiskonnas majanduslike otsuste tegemisel majanduslikku kasu keskkonnahoidlikkusest prioriteetsemaks (2022. aastal 21% ja 2024. aastal 29%). Samuti on vähenenud toetus pideva majanduskasvu ootusest loobumisele (toetajate osakaal vähenenud 43 protsendilt 35 protsendile ning mitte toetajate osakaal suurenenud 39 protsendilt 51 protsendile) ning pisut kasvanud

nende inimeste osakaal, kes ei toeta tootmise ja tarbimise vähendamist ühiskonnas (2022. aastal 30% ja 2024. aastal 35%). Olukorras, kus majanduslangus on pikalt kestnud, väheneb elanike valmidus teha keskkonnanahoiu nimel oma majanduslikus heaolus (veel rohkem) järeleandmisi.

Kliimaministeeriumi valitsemisalas tegutsev Keskkonnaamet on valitsusasutus, mis teostab täidesaatvat riigivõimu ja riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses. Ameti tegevusvaldkond on riigi keskkonna- ja looduskaitse ning -kasutamise ja kiirgusohutuse poliitika ja programmide ning tegevuskavade elluviimine.

Keskkonnaamet on perioodil 2020-2023 kaasanud erinevatesse teavitusüritustesse üle 146 000 osaleja. Keskkonnaameti teavitustegevus on suunatud üldhariduskoolide õpilastele, õpetajatele, ettevõtjatele, kohalikele omavalitsustele, teistele riigiasutustele, maaomanikele, samuti kõigile kodanikele. Teavitusüritusteks on infopäevad, koolitused, keskkonnavalitsused konkursid, teemakohased näitused, loodusõhtud. Eelkõige õpilastele on suunatud keskkonnahariduslikud õppeprogrammid, mis aitavad kaasa laste ja noorte keskkonnateadlikkuse tõusule ning mille sisuga saab tutvuda keskkonnahariduse andmebaasis (www.keskkonnaharidus.ee). COVID-19 mõjutatud perioodil 2020-2023 on Keskkonnaameti õppeprogrammides osalenud üle 55 000 koolinoore. Samal ajal on suurt rõhku on pandud õppeprogrammide arendusele ja sisu kvaliteedile. Keskkonnaamet on üks keskkonnahariduse kvaliteedisüsteemi tulemuslikumaid rakendajaid. 2025. aastal plaanib Keskkonnaamet keskkonnahariduse pakkumise lõpetada.

Samuti koostab Keskkonnaamet infomaterjale, mis on kõigile kättesaadavad Keskkonnaameti kodulehel (www.keskkonnaamet.ee) või Keskkonnaameti YouTube'i kanalil. Enamik välja antud trükiseid on kättesaadavad Keskkonnaameti kodulehel (Trükised).

Keskkonnaamet on kokku kutsunud maakondlikud keskkonnahariduse ümarlauad, et parandada keskkonnahariduse valdkonnas tegutsevate asutuste omavahelist koostööd ja sihtgruppide teavitamist. Ümarlaudade töösse on kaasatud omavalitsuste liidud, RMK, KIKi maakondlikud esindajad, kutseõppeasutused, ülikoolid, aktiivsemad koolid ja lasteaiad, keskkonnaharidust pakkuvad ettevõtted ja vabaühendused. Ümarlaudadega seonduv info on kättesaadav Keskkonnaameti veebilehelt <https://keskkonnaharidus.ee/et/vorgustik>.

Aastast 2024 on üle-eestiline keskkonnahariduse juhtrühm Kliimaministeeriumi rohereformiosakonna kokku kutsuda. Keskkonnateadlikkuse suurendamiseks ja keskkonnahariduse tõhustamiseks allkirjastasid toonane keskkonnaministeerium ning haridus- ja teadusministeerium 31. märtsil 2017 ühise tegevuse memorandum. Selle rakenduskava [Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2019-2022](#) võeti vastu 2018. aasta oktoobris. Selle ajakohastatud rakenduskava „Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava aastateks 2023-2025“ allkirjastati veebruaris 2023. Tegevuskava koostamisel on kolm eesmärki: suurendada kõigi Eesti elanike keskkonnateadlikkust; edendada süsteemset keskkonnaharidust kõikidel haridustasanditel ja kirjeldada alavaldkondade eesmärgid, osalejad, rollijaotus erinevate osapoolte vahel, prioriteedid, sihtühmad ning arenduseks vajalikud tegevused. Viimane annab suunised nii juba käimasolevate nõ traditsiooniliste tegevuste kui uute näol alates keskkonnahariduse kvaliteedi hindamistest, koostööst koolidega ja kohalike omavalitsustega ning lõpetades kampaaniatega. Tegevuskava sätestab muuhulgas, et keskkonnateadlikkus saab suureneva usaldusväärse, ajakohase ja selgelt esitatud keskkonnainfo ning keskkonnateadlike valikuvõimaluste kaudu. Olulist rolli tegevuskava

täitmisel mängib [Eesti Keskkonnahariduse Ühing](https://www.ekhyhing.ee/) (<https://www.ekhyhing.ee/>), mis panustab maailmas ainulaadse keskkonnahariduskeskuste võrgustiku koordineerimisse ning on toetatud Kliimaministeeriumi poolt.

Kliimaministeerium teeb koostööd MTÜ-ga Eesti Keskkonnahariduse Ühing keskkonnahariduse kolmetasandilise kvaliteedisüsteemi arendamisel – keskkonnahariduse spetsialisti enesehindamise tööriist, õppeprogrammide ning keskkonnahariduskeskuste kvaliteedi hindamine.

Keskkonnahariduse tegevuskava ja selle täitmise aruteludes on lisaks ministeeriumitele kaasatud ka strateegilised partnerid. HTMi strateegilised partnerid üldhariduses rohe- ja digiteemadel poliitika elluviimiseks on MTÜ Mondo, MTÜ Tagasi Kooli ja SA Tartu Keskkonnahariduse Keskus, aastateks 2022-2024. Lähtudes „Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist 2023-2027“ ning „Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskavast 2023-2025“ on Kliimaministeeriumi poolt ellu kutsustud Keskkonnahariduse arendamise programm aastateks 2025-2027. Sihtrühmaks on formaal- ja mitteformaalhariduse õpetajad, õppejõud, haridusasutuste juhid, noorsootöötajad, keskkonnahariduse spetsialistid ja erinevate valdkondade kõneisikud.

2015. aastal lepitati ÜRO-s kokku kestliku arengu eesmärkides ([Sustainable Development Goals](#)), mis on mõeldud suunama üleilmset arengut ja riikide poliitikaid aastani 2030. Seosed ÜRO kestliku arengu põhimõtetega ja haridusvaldkonna panus nende saavutamisse on välja toodud Haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035. Arengukava käsitleb õppimist kui eluviisi, millega seostuvad vastutus, vajadused ning võimalused, mis on jätkusuutliku arengu eelduseks. Jätkusuutlikku arengut toetavas hariduses tuleb kujundada õpilaste toimevõimekust ja väärtushinnanguid. EL hariduskoostöö strateegilises raamistikus 2021–2030 on prioriteedina esile tõstetud vajadus "toetada rohe- ja digipööret hariduses ja hariduse kaudu". Eurydice aprillis 2024 ilmunud raportis „[Kestlikku arengut toetav haridus Euroopas: pädevuste kujundamine ning õpetajate ja koolide toetamine](#)“ paistab Eesti silma pikaaegse süsteemse ja valdkonnaülese lähenemisega keskkonnahariduse ja teadlikkuse edendamisel keskkonna- (nüüd kliimaministeerium) ja haridusministeeriumi koostöös. Eesti keskkonnahariduse- ja teadlikkuse tegevuskava leiab raportis hea praktika näitena nimetamist seoses õpetajate ja koolijuhtide täienduskoolitusega rohepöörde, ringmajanduse ja bioloogilise mitmekesisuse teemadel, õuesõppe ja õppevara arendamise (sh HTM ja strateegiliste partnerite koostöös), koolide enesehindamisvahendi arendamise (Rohepeegel), kogukonnaalgatuste toetamise ning koolide ja keskkonnahariduskeskuste koostööga. Eestis peetakse õppekava oluliseks osaks kogu kooli hõlmavast lähenemisviisist kestlikkusele. Viimastel aastatel on tugevdatud formaalsete õppimisvõimaluste ja koolikeskkonna ning kohaliku kogukonna probleemide vahelist seotust.

Eestis keskkonnahariduse ja -teadlikkuse valdkonnas tegutsevate organisatsioonide kohta annab ülevaate 2020. aastal uuenenud portaal www.keskkonnaharidus.ee, mida haldab Keskkonnaamet.

Aruandeperioodil pöörati COVID-19 pandeemia tõttu varasemast rohkem tähelepanu virtuaalkoolitustele ja veebipõhistele õppematerjalide koondamisele ja loomisele. Näiteks loodi mitmeosaline e-õppematerjal, mis aitab toime tulla olukordades, kus inimene puutub kokku

metsloomaga. Sama teemat tutvustab lühiklippide sari. Õppematerjal sobib kasutamiseks nii koolis (selle kasutamiseks on õpetajale koostatud abimaterjal) kui avalikkuse teadlikkuse tõstmiseks.

Keskkonna ja kestliku arengu teema kajastub alus-, põhi- ja keskkoolides Eesti riiklikes õppekavades. Eestis on alates 1996. a keskkond ning alates 2002. a keskkond- ja säästev areng õppekava läbiv teema. Kooliastmeti on välja töötatud õpitulemused ja pädevused, mis kirjeldavad detailsemalt keskkonnavalaseid teadmisi, oskusi, hoiakuid ja väärtushinnanguid, mida õpilastes arendada.

Teema täitmiseks rakendavad koolid erinevaid õppevorme keskkonna ning looduse ja inimühiskonna vastastikuste seoste tundmaõppimiseks. Gümnaasiumilõpetajad peavad läbi viima kohustusliku uurimisprojekti. Märkimisväärne hulk õpilasi valib uurimisprojekti teemaks looduskeskonna, keskkonnateadlikkuse, tervise ja toitumisega seotud teemad. Haridus- ja Teadusministeerium viib läbi [õpilaste teadustööde konkurssi](#), mille raames on andnud keskkonna teemadel õpilaste teadustöödele eriauhindu Kliimaministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ja Eesti Maaülikool. Eraldi märkimist väärib [õpilasteleiuatajate konkurss](#), kuhu esitatakse palju keskkonnahoidlikusele ja -säästmisele mõeldud leiutisi. Sellel konkursil on oma valdkonna eripreemiad andnud näiteks Kliimaministeerium ja eelmisel aastal ka Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus. Kliimaministeerium tunnustab eripreemiatega keskkonnateemaliste teadustöid, sh üllataja preemia, mis on ootamatu keskkonnaprobleemi tuvastamine ja/või ootamatu ja innovaatiline lahendus või lähenemine keskkonnaprobleemile.

Riiklike ainekavade arendamise protsessis kaasajastati keskkonna teema õpitulemused ainekavades viimati 2021-2023. HTM on kooskõlastanud [Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030](#) ning kaasajastatud õpitulemused loovad eelduse, et paraneb noorte teadlikkus kliimamuutustega kaasnevatest riskidest ja võimalustest. Samuti kajastub loodusteadusliku maailmapildi kujundamine ning jätkusuutliku arengu põhimõtete väärtustamine kutseõppe õppekavades.

2024. aastal uuendati [Kõrgharidusstandardi lisas 1](#) kõrgharidustasemeõppe õpiväljundeid ning kõrghariduse I astmel on sõnastatud järgmine õpiväljund: bakalaureusekraadi saamiseks on õppija võimeline tõestama, et ta tegutseb erialaspetsialisti ja kodanikuna viisidel, mis toetavad keskkonna ja ühiskonna jätkusuutlikkust. Kõik kõrgkoolide peavad uuendustega arvestama õppekava koostamisel.

[IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuringu \(ICCS 2022\) Eesti tulemused](#) näitasid noorte keskkonnateadlikkuse ning mure keskkonna ja globaalprobleemide pärast on kasvanud, Euroopa riikide võrdluses on keskkonnateadlikkus seoses kliimamuutustega enim paranenud Itaalia (31%) ja Eesti (21%) noorte seas. „Eesti õpilaste keskkonnateadlikkuse pilootuuring 2023“ tulemuste põhjal käituvad keskkonnateadlikumalt ja ressursisäästlikumalt inimesed, kellel on sügavad teadmised keskkonnateemadest, emotsionaalne side loodusega ning teaduspõhine mõtlemine. Seetõttu on oluline toetada loodust ja keskkonda puudutavate süsteemsete seostatud teadmiste kujunemist, oskust tegutseda keskkonnateadlikult, pidada argumenteeritud dialoogi ning vahendada keskkonnahoidlikke väärtushinnanguid.

Haridus- ja teadusministeerium toetab keskkonnahariduslike programmide BSP (*Baltic Sea Programme*, <https://bsp.tartuloodusmaja.ee>) ja GLOBE (*Global Learning and Observations* <https://www.globe.ee>) tegevust kokku üle 100 koolis ning Rohelise kooli programmi. Rohelise kooli programmi (<https://www.tartuloodusmaja.ee/roheline-kool>) on kaasatud üle 235 kooli ja lasteaia. Rahvusvahelises [UNESCO ühendkoolide võrgustikus](#) ja Läänemere projekti võrgustikus on 61 täisliiget ja 5 kandidaatkooli. UNESCO ühendkoolide koordinaator on MTÜ Mondo, partnerina on kaasatud Tartu Loodusmaja. Programmide kaudu toimub nii keskkonnainfo kogumine (õpilaste poolt teostatavad standardiseeritud vaatlused ja mõõtmised) kui ka avalikustamine (andmed saadetakse elektroonilisse andmebaasi ja avalikustatakse Internetis kodulehekülgedel). Kõik need algatused saavad toetust ka KIK keskkonnateadlikkuse programmi alt. Õpilaste praktiliste tööde läbiviimiseks eraldas HTM 2024. aastal üldhariduskoolidele toetust õppevahendite ostmiseks 3 miljonit eurot.

Haridus- ja Teadusministeerium on nii eelmisel kui käesoleval struktuurifondide perioodil toetanud keskkonnainfo kättesaadavust.

Kestliku lähenemise edendamine kutsehariduses on olnud Eesti kutsehariduse ekspertide kogu (Erasmus+ VET Team) tegevuste üks põhifookusi. Algatatud on mitu kestliku arengu teemat käsitlevat ürituste sarja (igakuised virtuaalsed rohehommikud, kord aastas toimuv roheäratuse seminar, rohepäev jpm), mis on tekitanud osalejates suurt vastukaja ning andnud võimaluse inspireerivateks aruteludeks, lisaks tutvustatakse koolide kestlike ja roheteemadega seotud praktikaid ja projekte. Eesti näited on leidnud kajastamist ka Euroopa Liidu kutsehariduse rohepöörde parimate praktikate kogumikus² ning [CEDEFOPi uudiskirjas](#).

Regionaal- ja põllumajandusministeerium (edaspidi ka ReM) tõi 2024. aastal välja järgmised olulisemad tegevused oma pädevusvaldkonnas:

- 1) Keskkonnateadlikkuse suurendamisele aitavad kaasa mitmed Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014-2020 meetmed, sh on mitmete MAK toetuste üheks nõudeks osalemine kindlatel koolitustel, kus jagatakse teavet keskkonda hoidvate majandamis- ja loomapidamisvõtete kohta. Nii MAKi kui ka ÜPP strateegiakava mitmete põllumajanduskeskkonna sekkumiste saamise tingimuseks on osalemine koolitustel, kus jagatakse teavet keskkonda hoidvate majandamis- ja loomapidamisvõtete kohta. Koolituste korraldamist rahastatakse ÜPP strateegiakava ja ka muudest vahenditest;
- 2) Põllumajandusuuringute Keskuse, alates 2023. aastast [Maaelu Teadmuskeskuse \(METK\), uuringute tulemused](#) on samuti oluliseks sisendiks keskkonnateadlikkuse tõstmisel (toiteelementide bilansi uuring, erinevad mullavaldkonna ja elurikkuse uuringud jm);
- 3) Ruumilise planeerimise valdkonnas viiakse 2024. aastal läbi planeerimismenetluses erinevate mõjude hindamise koolitusprogrammi riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametiasutustele, suurendamaks nende teadlikkust planeerimismenetluses mõjude hindamise, sh keskkonnamõju strateegilise hindamise, läbiviimise kohta.
- 4) Regionaal- ja Põllumajandusministeerium korraldab Tartu Ülikooli teabekeskuse tööd, mille raames muuhulgas tegeletakse keskkonnateadlikkuse tõstmise projektidega (EMKVF-i meede 2021-2027).

² European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, *Vocational education and training and the green transition – A compendium of inspiring practices*, Publications Office of the European Union, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2767/183713>

Keskkonnainvesteeringute kalanduse programmist toetatakse lisaks keskkonnaprogrammile regulaarselt kalanduse teadlikkust tõstvaid projekte nagu seminarid/teabepäevad, laagrid, vabatahtlik koostöö.

2017 avatud ja 2020 uuendatud kaitsealasid ühendav koduleht www.kaitsealad.ee on taas uuendamisel, üheks eesmärgiks on teha leht atraktiivsemaks ja sisukamaks kaitsealade maaomanikele. 2024. aastaks on loodud alamlehed 25 suurema ja olulisema kaitseala kohta, oluliselt täiendatud Looduskaitse ABC-d ning lisatud sinna juhiseid ja soovitusi, mis on abiks looduse vaatlejale. Kodulehele lisatakse jooksvalt infot ja uudiseid kaitsealadel toimuvate ürituste kohta ning hoitakse ka muu info ajakohasena. Lisaks on leht seotud Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) lehega ning juhatab kaardirakenduse kaudu Eestimaa loodusväärtuste kohta veelgi täpsemat infot leidma. Kodulehele lisatakse jooksvalt kaitsealadel toimuvate ürituste kohta infot ja uudiseid ning hoitakse info ajakohasena.

(c) 2024. aastal ollakse VVOde loomise ja toimimise alase regulatsiooniga riigisiselt rahul, problemaatiline on mõningal määral toetuskeemide ebaühtlus (näiteks ministeeriumite erinev lähenemine strateegilise partnerluse teemale). Avaliku võimu organid on hakanud järjest enam VVOsid lülitama mitmete regulaarselt koos käivate või ka konkreetse eesmärgiga loodud organite või komisjonide koosseisu, kuigi viimaste kaasarákimisvõimalused ja -õigused on sageli piiratud ja varieeruvad. Suuremad VVOd on saanud viimastel aastatel riigieelarvest tegevustoetust, mis aitab katta osaliselt üldkulusid. Siseministeerium toetab Eesti Vabaühenduste Liitu iga-aastase tegevustoetuse näol. Liidu liikmed on mh ka SA Eestimaa Looduse Fond ja SA Keskkonnaõiguse Keskus, kelle heaks liit teeb küll nt huvikaitset, ent rahalist toetust liikmed liidult ei saa.

Riiklikud rahastusvõimalused jagunevad kolmeks: projektitoetus, tegevustoetus ja avaliku teenuse delegeerimine. Vabaühenduste riikliku rahastamise põhimõtted ja juhend on koondatud kokku [rahastamise juhendmaterjali](https://heakodanik.ee/sites/default/files/files/yhenduste_rahastamise_juhendmaterjal.pdf): https://heakodanik.ee/sites/default/files/files/yhenduste_rahastamise_juhendmaterjal.pdf. Ülevaate vabaühenduste rahastamisest riigieelarvest on võimalik leida rahastamise andmebaasist: https://heakodanik.shinyapps.io/vabayhendused_2022/. Nt 2020. aastal maksid keskvalitsuse asutused vabaühendustele kokku ca 212 miljonit eurot, lisaks kohaliku omavalitsuse üksused ca 68 miljonit eurot.

Läbi sihtfinantseerimise saab tegevustoetust Eesti Keskkonnahariduse Ühing, kes koordineerib keskkonnahariduskeskuste võrgustiku tööd. HTM üldharidusosakond on rahastanud sihtotstarbeliselt erinevaid õpilaste keskkonnahariduslikke projekte ja õpilasüritusi ning – tegevusi koordineerivaid MTÜ-sid (nt Tartu Keskkonnahariduse Keskus, Eesti Füüsika Selts, GLOBE Eesti, Teaduskera jne).

ReM on toetanud VVOsid mitmesuguste keskkonnavalaste ürituste korraldamisel nt iga-aastane keskkonnavalfoorum (EPKK), taastuva põllumajanduse konverents (Northern Roots) jmt.

Kalanduses on tasustatud kohalike algatusrühmade (8 kalanduse MTÜ/VVO) juhtorganite töö, tavapäraselt tegevjuhi ja juhatuse esimehe töö läbi Euroopa kalanduse, merenduse ja vesiviljeluse fondi vastava meetme.

VVOde liikmed on pälvinud oma tegevuse eest ReM teenetemärke.

Üleriigilisel tasandil korraldatavad või algatatud tunnustusüritused võib jagada kolme tüüpi:

- 1) tunnustusüritused eesmärgiga tunnustada silmapaistvaid kodanikke;
- 2) tunnustusüritused kodanikuühiskonna edendajate tunnustamiseks;
- 3) maakondlikul ning kohalikul tasandil toimuvad tunnustusüritused aktiivsete kodanike, kogukondliku elu edendajate jne tunnustamiseks.

Igal aastal korraldab Vabaühenduste Liit üle-eestilist vabatahtlike tunnustamisüritust. Tunnustamisüritus on toimunud 2005. aastast ja seal tunnustatakse aasta vabatahtlikke, vabatahtlike kaasajaid ja juhendajaid (vabaühendusi) ning ettevõtteid või asutusi, kes on soodustanud oma töötajate vabatahtlikku tegevust vabaühendustes (<https://vabatahtlikud.ee/tunnustamine/>). Tunnustamisüritust rahastatakse Vabaühenduste Liidu kogutud annetustest.

Lisaks korraldab Vabaühenduste Liit aasta tegijate konkurssi, kus tunnustatakse aasta vabaühendust, avaliku võimu esindajat, ettevõtet, missiooninimest, tegu ja aasta häält või pioneeri (<https://heakodanik.ee/koigi-aastate-tegijad/>). Tunnustusega kaasneb rahaline preemia, mille välja andmist rahastab VÜL annetustest.

Riigi ja VVOde vastastikune tunnustus ning partnerlus üldiselt toimib, mõningatel juhtudel on VVOde esindajaid kaasatud ka rahvusvaheliste ürituste delegatsioonidesse. Soov, huvi ja vajadus koostöö edasiseks arenguks on nii riigi kui VVOde poolt olemas, takistuseks on seni olnud nii inim-, aja- kui rahalise ressursi nappus. Ministeeriumidelt laekunud vastuste kohaselt tunnustatakse ja toetatakse mittetulundusühinguid võrdväärsete partneritena, sh tunnustatakse nende iseseisvust ja sõltumatust, kaasates neid otsustusprotsessidesse. Mittetulundusühingu rahastamine ei anna rahastajale õigust ühingu iseseisvust riivata ega mõjutada teda otsustama rahastajale sobivas suunas. Viimastel aastatel on seoses digitaalsete süsteemide arendamisega (digiallkiri, elektroonilised registrid) oluliselt lihtsustunud mittetulundusühingute ja sihtasutuste toimimise õigusliku poole korraldamine.

Tuginedes Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuuri USAID koostatud vabaühenduste elujõulisuse indeksile, on VVO-de registreerimine Eestis lihtne ja seda saab teha elektrooniliselt. Eesti Vabaühenduste Liidu hallatavas Hea Kodaniku infoportaalil on üleval põhjalik juhend, kuidas mittetulundusühingut asutada (<https://heakodanik.ee/soovid-asutada-vabauhendust/>).

SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi KIK) põhitegevuseks on rahastada erinevaid keskkonnaprojekte ning nende hulgas ka keskkonnahariduse ja –teadlikkuse tõstmisega seonduvat. Keskkonnaprogrammi keskkonnateadlikkuse programm on KIKi kõige projekti- ning taotlejarohkem. Lisaks koolitatakse ja nõustatakse nii taotlemisest huvitatuid kui ka toetust saanud rahastamise mehhanismide ja rahastatavate tegevuste valdkonnas. Püütakse juurutada ka tugevamat koostööd kolmanda sektoriga läbi erinevate ümarlaudade. VVOd moodustavad KIKi taotlejate hulgast olulise grupi. KIK toetab projektipõhist tegevust (kindla eesmärgi ja mõõdetavate tulemustega tegevus), mitte organisatsioonide üldkulude ja igapäevaste

administreerimiskulude katmist. Siiski tuleb nentida, et läbi aastate on KIKi toetuste kogumaht vähenenud.

2024. aastal lisati KIKi kaudu antavate toetuste hulka keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 31 tähenduses loodus- ja keskkonnakaitse valdkonna valitsusväliste organisatsioonide katusorganisatsioonide tegevustoetus, mis hõlmab ka nende katusorganisatsioonide liikmesorganisatsioone ning mis peaks aitama parandada nimetatud organisatsioonide institutsionaalset võimekust. 2024. aastal tõi Eesti Keskkonnaühenduste Koda välja, et ehkki tegemist peaks olema tegevustoetusega, rakendatakse sellele projektipõhise rahastuse nõudeid ning aruandlust, mis on tegevustoetuse olemuse ja eesmärgiga vastuolus. Samuti erineb see rahastus klassikalisest strateegilisest partnerlusest vabaühenduse ja poliitikakujundaja vahel selle pärast, et rahastamine ei toimu mitte poliitikakujundaja ehk loogilise partneri vaid rakendusasutuse kaudu. Selle vooru kaudu on saanud toetust ka Eesti Keskkonnaühenduste Koda, kuid toetuse suurus on jäänud 15 aasta jooksul samale tasemele vaatamata elukalliduse tõusule.

2007. aastal loodi kodanikuühiskonna toetuseks Kodanikuühiskonna Sihtkapital, mille eesmärgiks ei ole küll konkreetselt keskkonnavaldkonna organisatsioonide toetamine, vaid kodanikuühiskonna arengu toetamine tervikuna. KÜSK on rahastanud keskkonnaorganisatsioone nende võimekuse tõstmiseks ning ka erinevaid keskkonnahariduse edendamisele suunatud projekte, mille esitajad ja elluviijad on kodanikuühendused. Kõik KÜSK eraldatud toetused on leitavad selle [kodulehel](http://www.kysk.ee/toetuste-ajalugu) (<http://www.kysk.ee/toetuste-ajalugu>).

(d) Erinevad ministeeriumid on VVOsid kaasanud mitmetele ministrite välisvisiitidele ning rahvusvahelistesse foorumitesse, näiteks:

- 1) VVO-de esindaja on CITES konventsiooni teadusüksuse liikmena olnud kaasatud erinevatel Euroopa ja maailma tasemel kohtumistel.
- 2) Ramsari konventsiooni Euroopa kohtumistel on reeglina olnud kaasatud ka VVO esindaja.
- 3) Elurikkuse konventsiooni olulisematel kohtumistel on olnud VVO esindaja mõnikord delegatsiooni liige. Konventsiooni sisulises töös on VVOdel väga oluline roll, ning VVOd on kaasatud seal läbi nende enda võrgustike.
- 4) Igal aastal otsivad Kliimaministeerium, Eesti Nooreühenduste Liit ja Noorte Keskkonnanõukogu julget ja teotahtelist 18–30-aastast noort, kes esindaks järgmisel ÜRO kliimakonverentsil Eesti noori. Eesti Nooreühenduste Liidu sõnul on noordelegaadi programm hindamatu võimalus noortele, kes soovivad oma häält maailmas kuuldavaks teha. Sellest aastast on loodud uus kahe delegaadi süsteem, kus eelmisel aastal kliimakonverentsil osalenud noordelegaadi kõrvale värvatakse n-ö nooremkolleeg, kes kogenumat sel aastal Eestist COPil toetab. Järgmisel aastal läheb sel aastal alustanud kolleeg ise COPile ja teda toetab kodust järgmine noorem kolleeg. Siiski tõi Eesti Keskkonnaühenduste Koda välja, et selle noore roll on olnud segane ning pole selge, millised võimalused on tal noorte seisukohtade kogumiseks, edastamiseks ja kaitsmiseks.
- 5) Natura 2000 võrgustiku boreaalse regiooni biogeograafilisel maismaade seminaril osales 2 VVOde esindajat.

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kaasab EL töörühmade tasandil rahvusvahelisi keskkonnaühenduste võrgustikke vajadusel DG AGRI, DG MARE, DG REGIO või DG ENVIR kaudu. Lisaks on keskkonnaorganisatsioonid esindatud Läänemere foorumis

BALTFISH, kus käsitletakse regionaalsel tasemel Läänemere kalandust ja keskkonnakaitset puudutavaid küsimusi. Viimasest ajast on mõned näited keskkonna- ja kogukonnateemadega tegelevate VVO-de kaasamisest Interregi projektide õppevisiitide delegatsioonidesse (nt projekt Coop4RuralGov, mis tegeleb maaeluga seotud mõjude hindamisega).

Vabariigi kaastatakse püsivatesse otsuseid tegevatesse organitesse. Eesti liitus 2021. a avatud valitsemise partnerlusega (AVP), mis on rahvusvaheline algatus hea riigivalitsemise edendamiseks maailmas, mille raames on nt loodud rahvaalgatus.ee platvorm, mis on arutelude pidamise ja ettepanekute koostamise platvorm, mille kaudu saab Riigikogule kollektiivseid pöördumisi (ehk algatusi) esitada. AVP raames on loodud ka avatud riigivalitsemise arengukomisjon (ARVAK), kus on esindatud ka VVO-d. Samuti on alates 2002. a tegutsev ja toimiv Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni valitsuskomisjon, kus vähemalt pooled komisjoni liikmetest on kodanikuühiskonna esindajad. Komisjoni ülesanne on Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade elluviimine ja täitmise hindamine ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamine. Näiteks kuulub Eesti Keskkonnaühenduste Koda esindaja vastavasse ühiskomisjoni. Lisainfo ühiskomisjoni ja selle koosseisu kohta <https://www.siseministeerium.ee/eesti-kodanikuuhiskonna-arengu-kontseptsioon-ekak#eesti-kodanikuuhisko>.

(e) Konventsiooni artikli 3 lõikes 8 sätestatud oma õigusi kasutavate isikute karistamise, tagakiusamise ja ahistamise keeld sisaldub Eesti Vabariigi Põhiseaduse §-s 12, mille kohaselt kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Eesti karistusseadustik sätestab, et õigusriigile kohaselt ei tohi kedagi süüdi mõista ega karistada teo eest, mis selle toimepanemise ajal kehtinud seaduse kohaselt ei olnud süütegu, ning süütegude eest karistatakse vaid siis, kui tegu vastab süüteokoosseisule, on õigusvastane ja isik on selle toimepanemises süüdi. VVOdelt 2024. aastal laekunud vastuste kohaselt ei ole oma õigusi kasutavate isikute karistamise, tagakiusamise ja ahistamise keeldu Eestis üldiselt rikutud. VVOd ja nende esindajad võivad vabalt tegutseda, avaldada avalikult kriitikat ja osaleda kõigis avaliku arutelu küsimustes. Eesti Keskkonnaühenduste Koda tõi vastuses siiski välja, et on täheldanud, et järjest enam on esinenud keskkonnaaktivistide või ühenduste suhtes füüsilisi või verbaalseid rünnakuid või vaigistamiskatseid. Välja toodud näite puhul puudus politseil võimalus sündmuskohal olukorda fikseerida, kuid alustati väärteomenetlust. Samuti toodi välja näide, kus Keskkonnaameti ametniku sõnavõttu võib tõlgendada kui üleskutset looduskaitsejaid kohtusse kaebamise kaudu vaigistada. Siiski ei ole teada, et sellised kohtuasju oleks Eestis algatatud.

IV Artikli 3 rakendamise takistused

VVOd leiavad, et kaasamine võiks olla süsteemsem ning ulatuslikum. VVOd on huvitatud rahvusvahelises töös osalemisest ning soovivad delegatsioonidesse olla kaasatud täieõiguslike liikmetena, kuid selle eelduseks on kaasnevate kulude katmine riigi poolt, kuna VVOdel vajalikud omavahendid enamasti puuduvad. Samuti leiavad VVOd, et üldsust oleks vaja rohkem kaasata riiklike seisukohtade kujundamisse juba varases etapis ning sisulisemalt.

V Täiendav informatsioon artikli 3 rakendamise praktika kohta

2007. aastast tegutseb Eestis SA Keskkonnaõiguse Keskus, valitsusväline mittetulunduslik organisatsioon, mille eesmärgiks on edendada keskkonnaõiguse arengut ja selle rakendamist. KÕK kodulehel (www.k6k.ee) selgitatakse lähemalt erinevate keskkonnaõiguse teemade sisu ja õiguslikku regulatsiooni ning on antud lingid vastavatele rahvusvahelistele, Euroopa Liidu ja Eesti õigusaktidele ning asjakohastele muudele materjalidele (nt analüüsidele õigusaktide rakendamise kohta), samuti selgitatakse lähemalt Aarhusi konventsioonist tulenevate õiguste sisu ja nende kasutamise võimalusi.

KÕKi tegevused seoses üldsuse abistamise ja juhendamisega keskkonnanäajade otsustamises osalemisel ja neis asjus kohtu poole pöördumisel on olnud järgmised:

1) KÕK koordineerimisel koostas Eesti keskkonnaõiguse spetsialistide meeskond 2014. a alguses kommentaarid keskkonnaseadustiku üldosa seadusele (<http://www.k6k.ee/keskkonnaseadustik>), milles tutvustati põhjalikult keskkonnaõiguse sätteid ja kohtupraktikat. Kuna seadus võtab üle ka Aarhusi konventsiooni peamised sätted, on tegemist valdkonna olulise tõlgendusmaterjaliga.

2) KÕK annab välja regulaarset keskkonnaõiguse uudiskirja, milles kajastatakse olulisi keskkonnaõiguse teemalisi arenguid ning mille lugejate hulka kuuluvad nii üldsuse, riigi ja kohalike omavalitsuste kui ettevõtjate esindajad. Varasematel aastatel rahastas uudiskirja väljaandmist riik Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu, ent riik lõpetas uudiskirja pideva rahastamise 2020. aastal, mille tõttu KÕK ei ole saanud uudiskirja varasema regulaarsusega (st igakuiselt) enam välja anda.

VI Asjakohased veebiaadressid

Aastast 2000 on Eesti Vabaühenduste Liit korraldanud Eesti ühenduste elujõulisuse hindamist Ameerika Ühendriikide Rahvusvahelise Abi Agentuuri (USAID) koostatud indeksiga, mille aluseks on seitse mõõdet: seadusandlik keskkond, organisatsioonide tegutsemisvõime, majanduslik elujõulisus, eestkoste ja poliitikate mõjutamine, teenuste osutamine, infrastruktuur ja avalik maine. Kuna samasugust mõõtmist tehakse kõikides Kesk- ja Ida-Euroopa riikides, siis võimaldavad tulemused tutvuda ka teiste riikide ühenduste olukorraga ning võrrelda neid Eesti omaga. Eesti on tugevalt arenenud, iseloomustavateks märksõnadeks on koostöö, hea seadusandlik keskkond, tugev infrastruktuur ning positiivne meediakajastus. Arendamist vajavad organisatsioonide tegutsemisvõime ja finantssuutlikkus.

Uuringu tulemustega on võimalik tutvuda Eesti Vabaühenduste Liidu kodulehel (<https://heakodanik.ee/uuringud-analuusid-koolitood/>).

VII Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni Artiklis 4 sätestatud keskkonnainfole juurdepääsu sätteid

Artiklis 2 sätestatud mõisted on Eesti õigusaktides osaliselt defineeritud. Mõiste 'avaliku võimu organ' on defineeritud haldusmenetluse seaduse § 8 lõikes 1: haldusorgan on seadusega, selle alusel antud määrusega või halduslepinguga avaliku halduse ülesandeid täitma volitatud asutus, kogu või isik.

Avaliku teabe seaduse § 3 lg 1 sätestab mõiste 'avalik teave': avalik teave on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites. Seega hõlmab 'avalik teave' ka mõistet 'keskkonnainfo'.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse eesmärk on kodifitseerida keskkonnaõigus, likvideerida ülereguleerimine ning luua süstematiseeritud ja harmooniline keskkonnaõiguse kontseptsioon. Muuhulgas on seaduse eesmärkideks tagada igapäevasele tervise- ja heaoluvajadustele vastav keskkond; tagada isikute teavitatus keskkonnanähtavates, sh teavitatus keskkonnanähtavast ja ohu vältimise meetmetest; tõsta keskkonnateadlikkust; koguda keskkonnanähtavate tegemiseks teavet; legitimeerida avara kaalutlusruumiga keskkonnanähtavuseid; tagada isikute kaasamine keskkonda oluliselt mõjutavate otsuste tegemisse; võimaldada isikutel end tõhusalt kaitsta negatiivsete keskkonnamõjude eest; võimaldada isikutel laiaulatuslikku keskkonnakasutust, tagades maaomanike ja avalike huvide kaitse.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 24 defineerib keskkonnateabe kui kirjallikus, nähtavas, kuuldavas, elektroonilises või mis tahes muus materiaalses vormis oleva teabe, mis käsitleb:

- 1) selliste keskkonnanähtavate nagu õhu, atmosfääri, vee, pinnase, maa, maastike ja looduslike alade, sealhulgas määrg-, ranna- ja merealade seisundit, looduslikku mitmekesisust ja looduse koostisosade, sealhulgas geneetiliselt muundatud organismide seisundit ning nende vastastikut toimet;
- 2) selliseid tegureid nagu ained, energia, müra, vilkuv valgus, vibratsioon, kiirgus või jäätmed, sealhulgas radioaktiivsed jäätmed ja heitmed, mis mõjutavad või tõenäoliselt mõjutavad käesoleva lõike punktis 1 nimetatud keskkonnanähtavate;
- 3) selliseid meetmeid, sealhulgas haldusmeetmeid, nagu õigusaktid, kavad, programmid, planeeringud, keskkonnakokkulepped ja tegevused, mis mõjutavad või tõenäoliselt mõjutavad käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud keskkonnanähtavate ja tegureid, ning samuti nende keskkonnanähtavate kaitseks kavandatud meetmeid või tegevusi;
- 4) aruandeid keskkonnanähtavate õigusaktide rakendamise kohta;
- 5) tulu ja kulu analüüsi ning muid majandusanalüüsi ja prognoose, mida kasutatakse käesoleva lõike punktis 3 nimetatud meetmete ja tegevuste raames;
- 6) inimeste tervist ja ohutust, sealhulgas joogivee ja toiduahela saastatust, ning inimeste elutingimusi ning kultuuriväärtuste ja ehitiste olukorda sel määral, kui neid mõjutab või võib mõjutada käesoleva lõike punktis 1 nimetatud keskkonnanähtavate seisund või nende elementide kaudu käesoleva lõike punktides 2 ja 3 nimetatud mis tahes tegurid, meetmed või tegevused.

Mõisteid 'üldsus' ja 'asjast huvitatud üldsus' ei ole otseselt defineeritud, küll aga on need kasutuses mitmetes keskkonnanähtavates õigusaktides üldmõistetena. Keskkonnaseadustiku üldosa seadus kasutab mõistet "avalikkus".

Keskkonnainfole juurdepääs on tagatud läbi avaliku teabe seaduse. Seaduse § 9 ja § 10 sätestavad teabevaldaja kohustused: teabevaldaja on kohustatud võimaldama juurdepääsu tema valduses olevale teabele. Teabenõudja oma huvi tõendama või teabenõuet põhjendama ei pea. Keeldumise alused on ammendavalt seaduses loetletud. Muuhulgas keeldutakse info väljastamisest, kui teave on tunnistatud asutusesiseseks kasutamiseks. Selline info hõlmab

riigikatset, rahvusvahelisi suhteid, tööstuslahendusi, intellektuaalomandi õigusi, uurimis- ja kohtumenetlusi ning isikuandmeid.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 24 kohaselt on igaühel õigus küsida keskkonnateavet, esitades selgitustaotluse märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seaduse alusel või teabenõude avaliku teabe seaduse või muu seaduse alusel. Teabe küsija ei pea avaldama keskkonnateabe küsimise eesmärki ega muul viisil põhjendama teabe küsimist. Teabe küsija soovil selgitab teabe valdaja andmete kogumise meetodeid ning võimaldab juurdepääsu teabele proovivõtu ja analüüsi meetodite kohta.

Teabenõue täidetakse viivitusega, kuid mitte hiljem kui viie tööpäeva jooksul. Kui teabevaldajal on vaja teabenõuet täpsustada või kui teabe väljaselgitamine on aeganõudev, võib ta teabenõude täitmise tähtaega pikendada kuni 15 tööpäevani.

Nii avaliku teabe seadus kui märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seadus näevad ette, et riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud on kohustatud neile adresseeritud teabenõuded, märgukirjad ja selgitustaotlused registreerima. Märgukirjale ja selgitustaotlusele tuleb vastata kirjalikult hiljemalt ühe kuu jooksul, arvates märgukirja või selgitustaotluse saabumisest. Täiendava uurimise vajadusel võivad riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud tähtaega pikendada kahe kuuni.

Avaliku teabe seaduse § 25 kohaselt katab teabenõude täitmise kulud üldjuhul teabevaldaja. Paber kandjal koopiade valmistamise eest tasub teabenõudja kuni 0,19 eurot iga väljastatud lehekülje eest alates 21. leheküljest, kui seadusega ei ole teabe väljastamise eest riigilõivu ette nähtud.

VIII Artikli 4 rakendamise takistused

2024. aastal laekunud vastuste järgi ei ole teada, et teabenõudele vastamise eest oleks tasu küsitud. Eesti Keskkonnaühenduste Koja hinnangul on võrreldes varasemate aastatega keskkonnateabe kättesaadavus pigem halvenenud. Koda on viidanud Andmekaitse Inspektsiooni juhi hinnangule, et riigi- ja kohalikud omavalituste asutused kasutavad asutusesisese kasutamise märke liiga kergekäeliselt. Samuti ei olnud Koja hinnangul riigiettevõtte Eesti Energia süsinikuneutraalsuse tegevuskava täielik salastamine viitega ärisaladusele kooskõlas Arhusi konventsiooniga.

Eesti Keskkonnaühenduste Koda leiab, et avaliku teabe seadus (AvTS) piiritleb avaliku teabe mõistet dokumenteeritud teabega ega näe ette kohustust kaaluda juurdepääsupiiranguga teabe väljastamisel, kas huvi teabe väljastamiseks skaalub üles huvi teabe piiramiseks. Samuti ei ole Eesti õiguses selgesõnaliselt sätestatud kohustust võimalusel teavet osaliselt väljastada.

Siiski tuleb selgitada, et AvTS-is on avaliku teabe mõiste toodud § 3 lõikes 1: „Avalik teave on mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale jäädvustatud ja dokumenteeritud teave, mis on saadud või loodud seaduses või selle alusel antud õigusaktides sätestatud avalikke ülesandeid täites.“ Sellest nähtub, et oluline on, et teave oleks jäädvustatud mis tahes viisil ja mis tahes teabekandjale, mille all ei saa mõista üksnes „ametlikku dokumenti“ kitsamas mõttes. Seega on

avalik teave, mistahes teabekandjal jäädvustatud teave, mis on saadud avalikku ülesannet täites. Selline teave võib olla jäädvustatud ka näiteks mobiilis pildifailina, Exceli tabelis, lindistusena jne. Seega ei piirdu avaliku teabe mõiste üksnes dokumenteeritud teabega. AvTS lähtub põhimõttest, et kõik teave, mida riik, kohalik omavalitsus või juriidiline isik töötleb avalikke ülesannete täitmisel, on avalik, välja arvatud juhul, kui teabe suhtes on kehtestatud juurdepääsupiirang. AvTS-is on sätestatud juurdepääsupiirangud §-s 35. AvTS-is ette nähtud juurdepääsupiirangud ei kohaldu automaatselt, vaid teabevaldajal on igakordne kohustus kaaluda, kas piirangut teabe suhtes kohaldada või mitte. Kohustus juurdepääsupiirangu kehtestamisel vastanduvaid huve kaaluda saab välja lugeda piirangute sõnastusest kasutatud juhul kui konstruktsioonist. Näiteks AvTS § 35 lg 1 p 12 näeb ette, et asutusesiseseks kasutamiseks tuleb tunnistada teave, mis sisaldab isikuandmeid, kui sellisele teabele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumatust või AvTS § 35 lg 1 p 17 näeb ette, et piirangu seadmise ette teabe suhtes, mille avalikustamine võib kahjustada ärisaladust. Eesti on Tromsø konventsiooni ekspertrühmale antud selgitustes välja toonud, et AvTS kohaselt tuleb iga avalikule teabele juurdepääsu taotlus lahendada individuaalselt ning teabele avaldamata jätmise korral tuleb taotlejale anda selgitused (AvTS § 23 lg 3). Lisaks lasub teabevaldajal kohustus tunnistada juurdepääsupiirang kehtetuks selle kehtestamise põhjuste äralangemisel (AvTS § 41 lg 1). Samuti tuleb teabevaldajal teabenõude saamisel uuesti hinnata varasemalt teabele seatud juurdepääsupiirangu asjakohasust ning iga teabenõude individuaalse hindamisel anda välja see osa teabest, millel puuduvad kehtivad piirangud (AvTS § 38 lg 2). AvTS § 38 lg 2 kohaselt tuleb juhul kui teabele juurdepääsu võimaldamine võib põhjustada juurdepääsupiiranguga teabe avalikuks tuleku tagada juurdepääs sellele osale teabest või dokumendist, mille kohta juurdepääsupiirangud ei kehti. Norm ei erista tegelikult teabenõude alusel teabe avaldamist teabe aktiivsest avalikustamisest. Sisuliselt kehtib nõue mõlemal juhul. Seega selline kohustus on AvTS § 38 lõike 2 näol sõnaselgelt sätestatud. AvTS § 5 lõike 2 kohaselt laienevad eraõiguslikule juriidilisele isikule ja füüsilisele isikule teabevaldaja kohustused, kui isik täidab seaduse, haldusakti või lepingu alusel avalikke ülesandeid, sealhulgas osutab haridus-, tervishoiu-, sotsiaal- või muid avalikke teenuseid, – teabe suhtes, mis puudutab nende ülesannete täitmist.

Eesti Keskkonnaühenduste Koda tõi oma vastuses välja ka seisukoha, et Arhusi konventsiooniga ei ole kooskõlas metsaseaduse sätted, mille kohaselt metsaregistris avalikustatavate andmete hulgast on välja arvatud andmed mh füüsilisele isikule kuuluva metsa tagavara, raievanuse, juurdekasvu jm kohta ning raietööde mahu kohta ning statistilise metsainventuuri (SMI) püsiproovitükkide asukohad on tunnistatud asutusesiseseks kasutamiseks. Viimases küsimuses on seisukoha andnud ka Euroopa Kohus eelotsuseasjas nr C-234/22. Euroopa Kohus leidis, et statistilise metsainventuuri püsiproovitükkide andmed on keskkonnateave, mis üldreeglina kuulub avalikustamisele.

Kliimaministerium on seisukohal, et metsaregistrisse kantud andmeid loetakse isikuandmeteks, kui need metsaandmed annavad infot isiku vara ja majandusotsuste ning -käitumise kohta. Nendele andmetele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks eraelu puutumatust. Kuigi eelotsuse kohaselt on küll püsiproovitükkide andmed keskkonnateave, ei ole hetkel lõpuni selge, mis juhtudel võib siiski andmete väljastamisest keelduda. Euroopa Kohus möönas, et andmete avalikustamine võib kahjustada keskkonnateabe direktiiviga kaitstud huve, aga kahjustamise riski peab saama mõistlikult ette näha ja see ei tohi olla ainult hüpoteetiline.

Kliimaministeerium on seisukohal, et SMI püsiproovitükkide asukohtade avalikuks tegemisel Eesti keskkonnainfo usaldusväärsus kahaneb. Hetkel menetleb küsimust ringkonnakohus.

IX Täiendav informatsioon artikli 4 rakendamise kohta

Keskkonnainfot valdavad Eestis põhiliselt Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Maa-amet, teataval määral esitatakse keskkonda puudutavaid teabenõudeid ka teistele riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele.

Reeglina saavad teabenõuded tähtaegselt vastuse, mõnikord on siiski esinenud probleeme tähtaegse vastamisega. Sageli on üheks vastamise viibimise põhjuseks vajadus teavet konkreetsele küsimusele vastuse saamiseks töötlemata hakata, aga ka teabenõude liiga üldine või ebaselge sõnastus. Palju teabenõudeid esitavad kooliõpilased ja üliõpilased.

2024. aastal aruandesse panustanud riigiasutused on kinnitanud teabenõuetele vastamise korra järgimist, mööndes samas, et teabenõuete väga suure hulga juures tuleb ette üksikuid tähtajaga hilinemisi. Mõnel korral on teabenõudele vastamisel palutud pikendust. Üldiselt on teabenõuete menetlemine aga saanud harjumuspäraseks osaks igapäevasest tööst ning hästi juurdunud. Teabenõuetele vastamine võib võtta aega, eriti kui nõutud teave on mahukas või keeruline. 2024. a laekunud vastuste põhjal on teada juhtum, kus teabenõudele vastamisest keelduti seadusliku aluseta. Samuti on lihtsustanud teabenõuete esitamist ja neile vastuse saamist elektroonilise asjaajamise areng ametiasutustes.

X Asjakohased veebiaadressid

XI Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni keskkonnainfo kogumise ja levitamise Artiklit 5

Üldist teabe avalikustamist käsitleb siseriiklikus õiguses avaliku teabe seadus, mille §-de 28 ja 29 kohaselt kuulub avalikustamisele teabevaldaja veebilehel (kohustuslik), vajadusel ka ringhäälingus või trükiajakirjanduses, kohaliku omavalitsuse asutuses või rahvaraamatukogus, ametlikus väljaandes või muul õigusaktides ettenähtud viisil teabevaldaja ülesannetega seotud:

- andmed ohu kohta inimese elule, tervisele ja varale;
- andmed keskkonnaseisundi, keskkonnakahjustuste ja ohtlike keskkonnamõjude kohta;
- muu teabe ja dokumendid, mille avalikustamise kohustus on sätestatud välislepingus, seaduses või selle alusel vastuvõetud õigusaktis või mida teabevaldaja peab vajalikuks avalikustada.

Eesti Vabariigi õigusaktid, välislepingud, Riigikohtu põhistatud lahendid, teadaanded ja muud dokumendid avaldatakse vastavalt Riigi Teataja seadusele ametlikus väljaandes Riigi Teataja. Avaldatavate ja jõustumist vajavate aktide, otsuste jms jõustumise aeg on enamikul juhtudel seotud Riigi Teatajas avaldamisega (Põhiseaduse §-st 108 tulenevalt jõustub seadus 10. päeval, haldusmenetluse seaduse § 93 lõikest 2 tulenevalt jõustub Vabariigi Valitsuse või ministri määrus 3. päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist).

Avaliku teabe seaduse § 12 lõike 4¹ kohaselt peavad kõik riigiasutused alates 1. jaanuarist 2009 tagama dokumendiregistri kaudu juurdepääsu kõigile dokumendiregistris registreeritud ja asutuse dokumendihaldussüsteemis sisalduvatele elektroonilistele dokumentidele, millele ei ole juurdepääsupiirangut kehtestatud. See tähendab, et dokumendiregistri kaudu peab olema võimalik dokumentidega tutvuda. Samuti peab dokumendiregistril olema otsingumootor, mille kaudu on võimalik dokumente erinevate rekvisiitide kaudu otsida. Vajaliku dokumendi leidmise lihtsustamiseks peab dokumendiregistri pidaja looma dokumentide leidmise hõlbustamiseks sisujuhi ja kasutusjuhendi ning tagama dokumendi leidmise infotehnoloogilise otsingusüsteemi abil ületekstiotsinguga metaandmetest ehk registri avalikust vaatest. Teabevaldajad on kohustatud registreerima dokumendiregistris oma ülesannete täitmisel kõik loodud ja saadud dokumendid. Dokumentide loomise, saamise või saatmise viis ega teabekandja ei saa olla dokumendi registreerimata jätmise põhjuseks. Dokumendiregistris registreeritakse asutusele saabunud dokumendid ja asutusest väljasaadetud dokumendid hiljemalt saabumise või väljasaatmise päevale järgneval tööpäeval, asutuses koostatud ja allkirjastatud õigusaktid hiljemalt nende allakirjutamise või sellele järgneval tööpäeval ning sõlmitud lepingud nende allakirjutamisele järgneval tööpäeval.

Nõuded dokumendiregistrile sätestab avaliku teabe seaduse § 12.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 25 kohaselt keskkonnaohu ilmnemisel, samuti looduslikest teguritest keskkonnale põhjustatud olulise ebasoodsa mõju esinemise piisava tõenäosuse ilmnemisel teavitatakse viivitamata igauhte, keda ohu realiseerumisest tekkinud oluline ebasoodne mõju võib puudutada, edastades teabe, mis võimaldab võtta mõju vältivaid või vähendavaid meetmeid. Teave edastatakse ringhäälingu, trükiajakirjanduse või interneti vahendusel või muul asjakohasel viisil, mis tagab tõhusalt teabe jõudmise potentsiaalselt mõjutatud isikute kätte ega too kaasa ebamõistlikke kulusid. Kui teabe valdajal on seaduse alusel õigus keelduda keskkonnateabe väljastamisest, peab ta selle teabe väljastamise otsustamisel iga kord kaaluma, kas väljastamisest keeldumise huvi kaalub üles väljastamisega kaasneva avaliku huvi.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 26 kohaselt kogub ja säilitab haldusorgan oma ülesannete täitmiseks vajalikku keskkonnateavet viisil, mis tagab selle arusaadavuse, täpsuse, võrreldavuse ja ajakohasuse ning võimaldab selle tõhusat avalikustamist. Keskkonnateave avalikustatakse internetis või muul asjakohasel viisil, mis tagab avalikkuse tõhusa teavitatuse. Avalikustatav keskkonnateave hõlmab vähemalt järgmise teabe:

- 1) keskkonnaga seonduvate rahvusvaheliste lepete, Euroopa Liidu ja riigisiseste õigusaktide elluviimise aruanded;
- 2) keskkonnaga seonduvad programmid ja kavad, sealhulgas valdkonna arengukavad ja strateegiad ning nende elluviimise aruanded;
- 3) keskkonnaseire andmed;
- 4) keskkonnaseisundi aruanded keskkonnaseisundi kohta;
- 5) keskkonnakaitseload ja muud haldusaktid, mis annavad aluse olulise keskkonnamõjuga tegevusele, ning keskkonnavalasid halduslepingud ja vaba tahte lepingud;
- 6) keskkonnamõju hindamise aruanded, keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanded, ning keskkonnavalasid riskianalüüsid.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 27 kohaselt avalikustab haldusorgan oma veebilehel:

- 1) selgitava kokkuvõtte oma keskkonnavalasest ülesannetest;

- 2) selgitava kokkuvõtte enda valduses olevast keskkonnateabest;
- 3) viited teiste asjassepuutuvate haldusorganite veebilehtedele;
- 4) selgituse õiguse kohta küsida keskkonnateavet;
- 5) selgituse, kuidas võimaldatakse juurdepääs teabele.

Keskkonnandmete kogumist, töötlemist, hoidmist ja avalikustamist käsitlevad praktiliselt kõik siseriiklikud keskkonnavalasid seadused (keskkonnaseadustiku üldosa seadus, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnanõuhtimissüsteemi seadus, keskkonnaseire seadus, tööstusheite seadus, planeerimisseadus, veeseadus, metsaseadus, maapõuseadus, geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seadus, jäätmeseadus, kemikaaliseadus, kiirgusseadus, looduskaitse seadus). Nende alusel on keskkonnainformatsioon jaotunud enam kui neljakümne erineva nimetusega andmekogu vahel.

.Erandina on avalikkuse juurdepääs keskkonnanõuhtmetele suletud, kui avalikustamisega võib kaasneda oht ühiskonna turvalisusele, keskkonnakahjustus või kaitsealuste liikide isendite lubamatu häirimine nende elupaikades, need on tootmisjärgus ega võimalda olukorda tõeselt hinnata või kui teabe avalikustamine võib kahjustada intellektuaalomandiõigusi.

Keskkonnanõuhtmet väljastab geoloogilise uuringu lube, üldgeoloogilise uurimistöö lube, jäätmelube, keskkonnakomplekslube, välisõhu saastelube, vee erikasutuslube, maavara kaevandamise keskkonnalube jt.

Keskkonnanõuhtuste terviklik autonoomne infosüsteem KOTKAS (<https://kotkas.envir.ee/>) on internetipõhine dokumendihaldussüsteem, mille eesmärk on lihtsustada keskkonnakaitsealuste taotlemist ja menetlemist, loaga seotud seire-, aruandlus- ja muude kohustuste täitmist ning kogutud andmete säilitamist, kasutamist ja kättesaadavust. KOTKASe kaudu on avalikkusel võimalik tutvuda erinevate avalike keskkonnakasutuse andmetega. 2024. aasta seisuga on KOTKASesse viidud järgmised teenused: keskkonnakomplekslube, keskkonnalube, registreeringute, kiirgustegevuslube, jahipiirkonna kasutusõiguse lube, üldgeoloogilise uurimistöö lube ja uuringulube, maavara või maavarana arvele võtmata kivimi ja setendi võtmise lube ning kaevise kasutamise lube andmine ja haldamine, sh loaga seotud seire- ja muude kohustuste täitmine; teatiste esitamine; keskkonnakasutuse aastaaruannete esitamine ja kontrollimine; keskkonnatasu deklareerimine jäätmel-, veekasutuse, välisõhu, ja maavara valdkonnas; tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu deklareerimine; riikidevaheliste jäätmelvedude veolube taotlemine ja menetlemine ning saatedokumentide esitamine; biomassi säästlikkuse nõuhtele ja kriteeriumidele vastavuse tõendamise aruande esitamine. Kättesaadavad on ka keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise dokumendid mille korral on otsustaja või järelevalvaja Keskkonnanõuhtmet. Teenustega on täpsemalt võimalik tutvuda <https://kotkas.envir.ee/public/services>.

Vastavalt Keskkonnanõuhtuuri põhimäärusele on üks agentuuri põhiülesandeid Eesti keskkonnaseisundi ja seda mõjutavate tegurite kohta teabe kogumine, töötlemine ja analüüsimine ning keskkonnaseisundi hinnangute koostamine, vastavate andmekogude pidamine ning üldkasutatavasse infovõrku keskkonnaseisundi kohta teabe edastamine, tagamaks Eesti elanikkonna turvalisust ja tervise kaitset. Keskkonnanõuhtuuri poolt kogutavate andmete põhjal koostatud keskkonnanõuhtmet teave tehakse üldsusele kättesaadavaks peamiselt keskkonnaportaalis <https://keskkonnaportal.ee/>, Keskkonnanõuhtuuri veebilehel

(www.keskkonnaagentuur.ee), ja metsaregistri avaliku teenuse kaudu. Andmete kogumine ja töötlemine Keskkonnaagentuuris tervikuna toimub tihedas koostöös Keskkonnaameti, Kliimaministeeriumi, Statistikaameti jt partneritega, sh VVO-dega. Info edastamise korraldus ja ajalised intervallid on sätestatud põhiliselt seadustega, rahvusvaheliste kohustustega või asutustevaheliste kokkulepetega. Keskkonnaagentuuri veebilehe ja selle alamlehtede kaudu on kättesaadav nii üldistatud teave Eesti keskkonnaseisundi (põhineb keskkonnaindikaatoritel) ja elurikkuse kohta kui ka konkreetsed andmed metsaregistri avaliku teenuse kaudu.

Riikliku keskkonnaseire andmed on kättesaadavaks tehtud läbi keskkonnaseire andmete kogumise ja avalikustamise infosüsteemi KESE, mis asub siin: <https://kese.envir.ee/kese/>.

KAUR kogub andmeid elustiku leviku ja seisundi ning looduskaitse objektide, jäätmete tekke ja käitlemise, välisõhu saastamise, veekasutuse, metsaressursi, hüdroloogiliste ja meteoroloogiliste nähtuste ja seiretulemuste kohta. Info kogumine ja edastamine on valdkonniti erinev: hüdrometeoroloogilised andmed jooksevad andmebaasi reaalajas, mõningaid teisi andmeid kogutakse kvartaalselt, kolmandaid kord aastas.

Kliimaministeerium on koostöös Keskkonnaagentuuri, Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskusega alustanud Eesti looduse infosüsteemi (EELIS) üleviimist kaasaegsele tehnoloogilisele platvormile, soovides mh pakkuda kaasaegseid andmeteenuseid ja toetada äriprotsesse. Projekti I etapp kestis kolm aastat (2020-2023) ning järgmistel aastatel jätkatakse arendustega. Arenduse eesmärgiks on mh kvaliteetsed loodusandmed, mis on avalikkusele senisest paremini kättesaadavad. EELIS arendusprojekt on seotud ka arendatava Keskkonnaportaaliga, mis on kasutajatele oluliseks veebileheks keskkonnanõuandmetega tutvumiseks ja nende kasutamiseks. 2021. aastal tehti avalikkusele kasutatavaks veebileht loodusveeb.ee, mis on platvorm elurikkuse teemade kajastamiseks. Viimaste aastate jooksul on veebilehel olevad tekstid tõlgitud ka inglise ja vene keelde, mis suurendab veebilehe kasutatavust ja parandab keskkonnainfo levitamist.

Keskkonnaagentuur koostab ja avaldab regulaarseid väljaandeid nii elektrooniliselt kui paberil. Näiteks „Keskkonnanõuandmete“, keskkonnaindikaatoritel põhinev kokkuvõte, iga-aastane seireväljaanne „Keskkonnaseire“, aastaraamat „Mets“, aastaraamat „Eesti metsad“ riigi metsaressursi kohta ja valdkondlikud ülevaated.

Lisaks kogutavate andmete analüüsimisele ja tulemuste avaldamisele trükiste, veebilehe jm kanalite kaudu, koostab ja edastab Keskkonnaagentuur väga paljusid keskkonna valdkonda puudutavaid aruandeid Euroopa Keskkonnaagentuurile, Euroopa Komisjonile, OECD-le, rahvusvaheliste konventsioonide sekretariatidele jt organisatsioonidele. Eesti avalikkusel on juurdepääs aruannetele reeglina läbi Keskkonnaagentuuri veebilehe. Iga nelja aasta järel avalikustatakse keskkonnaseire programmide koondaruanne.

2003.a kirjutas Eesti koos teiste riikidega Kiievis alla Aarhuse konventsiooni saasteainete heitkoguste ja ülekanderegistrite (*Pollutant Release and Transfer Registers, PRTR*) protokollile. Protokolliga ühines Eesti 2007. aasta augustis.

Eraldi inimese tervist või keskkonda ohustavatest asjaoludest viivitamatu teavitamise kohustus on ette nähtud keskkonnaseaduses, atmosfääriõhu kaitse seaduses ning geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seaduses.

2013. aastast rakendab Terviseamet Vee Tervise Infosüsteemi (VTI), milles jooksvalt uuakse andmed joogivee, suplusvee, ujulate vee, pakendatud vee ja mineraalvee kohta. Andmed on saadaval Tervisameti kodulehel (http://vtiav.sm.ee/index.php/?active_tab_id=JV , http://vtiav.sm.ee/index.php/?active_tab_id=SV ja http://vtiav.sm.ee/index.php/?active_tab_id=U).

Kaubaturul pakutavate kaupade ja teenuste kohta info kättesaadavaks tegemist reguleerib Eestis esmajoonel tarbijakaitseseadus. Toodete ohutust ja sellega seonduvat tarbija informeerimist reguleerib toote ohutuse seadus. Tarbijakaitseseaduse § 3 kohaselt on pakutavate kaupade ja teenuste kohta vajaliku ja tõese teabe saamine valiku tegemiseks tarbija üheks põhiõiguseks (p. 2). Tarbijal on õigus saada pakutava kauba või teenuse kohta ohutuse, tervise, vara ja majandushuvide kaitse seisukohalt vajalikku teavet.

Andmete avalikustamist reguleerivad ka eriseadused või EL määrused, näiteks REACH-määrus (EÜ) nr 1907/2006 ja biotsiidimäärus (EL) nr 528/2012.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus sätestab vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele 1221/2009 organisatsioonide vabatahtliku osaluse võimaldamise kohta ühenduse keskkonnajuhtimise ja -auditeerimise süsteemis konkreetsete asutuste õigused ja kohustused Eesti Vabariigis. Samas seaduses on sätestatud ka Euroopa Liidu vabatahtlikku ökomärgise süsteemi rakendamist täpsustavad siseriiklikud sätted. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 66/2010/EL ökomärgise kohta, mis on otsekohalduv ka Eestis, sätestab artiklis 12 liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni kohustuse propageerida ökomärgise kasutamist, viies selleks läbi tarbijate, tootjate, müüjate, edasimüüjate ja üldsuse informeerimise kampaaniaid.

Keskkonnaministeerium (nüüd Kliimaministeerium) on alates 1990ndate aastate lõpust sõlminud mitu vaba tahte lepingut ettevõtetega, kelle tegevusega kaasneb oluline mõju keskkonnale (avalikkusele kättesaadavad Kliimaministeeriumi veebilehel), mille eesmärgiks on kahepoolne koostöö keskkonnaseisundi parandamiseks. Koostöö seisneb ministeeriumipoolses informeerimises tulevatest muudatustest keskkonna-alastes õigusaktides ja ettevõtete esindajate kaasamises õigusaktide väljatöötamisse, ning ettevõtete poolses täiendavate kohustuste võtmises, mis otseselt ei ole kohustuslikud kehtiva õiguse raames, küll aga parandavad märgatavalt keskkonna seisukorda, nt ISO 14001-le vastava keskkonnajuhtimissüsteemi rakendamine, üldsuse teavitamine oma keskkonda mõjutavatest tegevustest, täiendavate teadusuuringute tegemine jne. Sellised lepingud on sõlmitud Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liidu, Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsiooni, Peipsi Kalurite Ühingu, Peipsi Alamvesikonna Kalurite Liidu, Eesti Keemiatööstuste Liidu, Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidu, Eesti Vee-ettevõtete Liidu, Eesti Kaupmeeste Liidu, OÜ-ga Eesti Pandipakend, AS-iga Kunda Nordic Tsement, Rakvere linnavalitsusega ning SA-ga Things.

XII Artikkel 5 rakendamise takistused

2024. aastal laekunud vastuste kohaselt ei ole teada konventsiooni artikli 5 rakendamise takistusi.

XIII Täiendav informatsioon artikli 5 rakendamise kohta

Osade maakondade kohta ilmuvad vastavad trükised, milles kajastub nii sisuline kui statistiline info maakonna kohta. On tehtud mitmeid voldikuid erinevatel keskkonnateemadel.

Kohalikud omavalitsused peavad registreid ja andmebaase oma territooriumi kohta. Ka VVOd ja tulundusasutused koguvad ja levitavad oma tegevusega seotud keskkonna-alast infot. Riigiasutused koguvad ja levitavad keskkonnainfot vastavalt õigusaktides sätestatud nõuetele ning säilitavad ja arendavad vastavaid andmebaase. Järjest enam kogutavast infost on kättesaadav läbi Interneti, spetsiifilistele sihtgruppidele koostatakse infokogumikke trükitud kujul. SA Tartu Keskkonnahariduse Keskus on seadnud eesmärgi koguda erinevate asutuste ja organisatsioonide poolt koostatavaid keskkonna-alaseid materjale, luues vastava infopanga ning jagades üldsusele parimaid praktikaid.

2021. aastast on Keskkonnaamet ja Keskkonnainspeksioon ühendatud üheks asutuseks, mis kannab nime Keskkonnaamet. Keskkonnaamet on koostanud iga-aastaselt keskkonnajärelevalve korraldust, läbiviimist ja tulemusi kajastavad aastaraamatud trükisena; need on elektroonselt kättesaadavad ka inspeksiooni kodulehel (www.keskkonnaamet.ee). Aastaraamatud sisaldavad teavet ka keskkonnaseisundi ja selle muutuste kohta (peamiselt üldhinnangutena). Trükiversiooni jagatakse tasuta nii teistele asutustele kui ka VVO-dele. Samuti on Keskkonnaameti kodulehel üleval keskkonnajärelevalve käigus tellitud analüüsides tulemused, näiteks lõhnaprobleemide korral on tellitud detailsed uuringud piirkonna heiteallikate kaardistamiseks ning olukorra parendamise kavandamiseks. Sellistes probleemsetes piirkondades tehakse koostööd riigi ja kohalike omavalitsuste ning huvitatud kohalike elanike vahel ja neist teavitatakse avalikkust.

OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus kütusekvaliteedi büroo koostab ja esitab Kliimaministeeriumile iga-aastased aruanded kütuste kvaliteedi kohta edastamiseks Euroopa Komisjonile. Aruanded ja kütusekvaliteedi seire tulemused on avalikkusele internetis kättesaadavad Keskkonnaagentuuris paikneva „Kütuseseire andmebaasi“ kaudu (<https://kytus.envir.ee/>), kuhu sisestatakse andmeid OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus, Maksu- ja Tolliamet jt institutsioonid.

Eesti õhukvaliteedi juhtimissüsteemi kaudu kogutakse pidevseirejaamadest andmeid ja mõõdetulemusi ning tehakse need ligipääsetavaks avalikkusele veebiportaalis www.ohuseire.ee. Värvikoodide abil lihtsustatakse vastavate näitajate mõistmist, et andmed oleksid arusaadavad igaühele.

Avalikkusele pakub suurt huvi lõhnahäiringu temaatika. Probleemsetes piirkondades on koostatud lõhnaainete esinemise vähendamise kavad, mis on koos aruannetega nähtavad siin: https://keskkonnaamet.ee/keskkonnakasutus-kiirgus/ohk-ja-kliima/lohn-mura_

Keskkonnainfo kättesaadavuse parandamiseks on välja töötatud EL vastav regulatsioon (INSPIRE), mille raames on kujunemas ruumiandmete terviklik lahendus. Erinevate andmebaaside koostalitlus tagab isikutele võimaluse saada konkreetsete paikkondade kohta tervikliku informatsiooni kättesaadavuse. Maa-ameti geoportaali kaudu

(<http://geoportaal.maaamet.ee/>) on avalikkusel võimalik saada infot olemasolevate ruumiandmete ja -teenuste kohta. Kaardirakendustest on võimalik vaadelda ja teha päringuid erinevatest teemakihtidest (nt. katastriüksused, maanteed, mullakaart, geoloogia, maardlad, kultuurimälestised jne), mis aitavad muuhulgas parandada ka avalikkuse teadlikkust keskkonnaseisundist ja huvipakkuvate loodusobjektide paiknemisest. Geoportalis on avalikustatud kõigi Maa-ameti poolt kogutavate andmete ja pakutavate teenuste metaandmed, lisaks ka nt maavaravarude koondbilanss ja INSPIRE direktiivi aruanne. Eesmärk on parandada ka teiste asutuste ruumiandmete kättesaadavust ja suurendada nende koostalitlusvõimet.

XIV Asjakohased veebiaadressid

XV Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni Artiklis 6 sätestatud üldsuse eritegevuste-alasesse otsustusprotsessi kaasamise alaseid sätteid

Konventsiooni artiklis 6 sätestatud eritegevused on Eesti siseriiklikus õiguses reguleeritud läbi tegevuslubade väljaandmise ja keskkonnamõju hindamise. Keskkonnamõju hindamise (KMH) eesmärk on anda tegevusloa andjale teavet kavandatava tegevuse ja selle reaalsete alternatiivsete võimalustega kaasneva olulise keskkonnamõju kohta ning kavandatavaks tegevuseks sobivaima lahendusvariandi valikuks, millega on võimalik vältida või vähendada ebasoodsat mõju keskkonnale ning edendada säästvat arengut. Tegevusloa taotluse menetlemise käigus selgitatakse välja, kas kavandatavale tegevusele on vajalik läbi viia keskkonnamõju hindamine. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses on loetletud tegevused, mille korral on kohustuslik algatada KMH, ning tegevused, mille korral peab tegevusloa andja viima läbi eelhindamise selgitamaks välja, kas KMH on vajalik või mitte. Seaduses on määratud enamikule tegevustele arvulised künnised, millele vastamisel on KMH kohustuslik, ning loetletud tegevusvaldkonnad, millal on vajalik kaaluda KMH vajalikkust ehk tuleb anda eelhindang, kas kavandataval tegevusel on oluline keskkonnamõju (tegevusvaldkondade täpsustatud loetelu on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega).

Tegevusload, mis kuuluvad KMH käsitusalas:

- ehitisluba või ehitise kasutusluba (väljaandmise menetlus toimub ehitusseadustiku alusel);
- keskkonnakompleksluba (tööstusheite seaduse alusel) või keskkonnaluba keskkonnaseadustiku üldosa seaduse tähenduses (vee erikasutusluba - veeseaduse alusel, välisõhu saasteluba - atmosfääriõhu kaitse seaduse alusel, jäätmeluba ja ohtlike jäätmete käitluslitsents - jäätmeseaduse alusel, kaevandamisluba – maapõueseaduse alusel või kiirgustegevusluba - kiirgusseaduse alusel) või hoonestusluba;
- eeldatavalt olulise keskkonnamõjuga kavandatavat tegevust lubav muu dokument.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 3 kohaselt hinnatakse keskkonnamõju, kui:

- taotletakse tegevusluba või olemasoleva loa muutmist ning loa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju;

- kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik.

Keskkonnamõju on oluline, kui see võib eeldatavalt ületada mõjuala keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt tuleb KMH programmi ja aruande avalikust väljapanekust ja arutelust teatada lisaks Ametlikele Teadaannetele ja ajalehele ka kavandatava tegevuse asukoha vähemalt ühes üldkasutatavas hoones või kohas (näiteks raamatukogu, kauplus, kool, bussipeatus). Samuti peab tegevusloa andja avalikust väljapanekust ja arutelust teavitama oma või muul veebilehel. Lisaks teavitatakse elektrooniliselt või kirjalikult asjaomaseid asutusi, valitsusväliseid organisatsioone ning isikuid, keda kavandatav tegevus võib mõjutada.

Tegevuslubade väljastamisel kohaldatakse haldusmenetluse seaduse avatud menetluse sätteid. Avatud menetlus haldusmenetluse seaduse mõttes tähendab, et avalikkuse osalemine on ette nähtud ja kohustuslik.

Geneetiliselt muundatud organismide tahtliku keskkonda viimise otsustamises üldsuse kaasamist reguleerib Eesti siseriiklikus õiguses geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seadus. Seadus sätestab, et geneetiliselt muundatud organismi tohib keskkonda viia vaid kliimaministri kirjaliku loa alusel. Selleks esitatakse vastav taotlus Kliimaministeriumile ning seaduse § 10 kohaselt teatab Kliimaministerium loa andmise menetluse alustamisest ja ka hilisemast loa andmisest ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ja vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes seitsme päeva jooksul taotluse saamisest või loa andmisest. Geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise ja turustamise lubade andmisele kohaldatakse avatud menetluse sätteid.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 28 kohaselt sätestatakse sõnaselgelt, et igaühel on õigus osaleda olulise keskkonnamõjuga tegevuseks loa andmise menetluses ning olulise keskkonnamõjuga tegevuse planeerimises. Avalikkust teavitatakse olulise keskkonnamõjuga otsuse tegemise menetlusest tõhususega, mis ei too kaasa ebamõistlikke kulusid, kuid mis tagab teabe jõudmise nende isikute kätte, kellel on oluline puutumus mõjutatud keskkonnaga. Sama paragrahvi kohaselt tuleb avalikkus kaasata olulise keskkonnamõjuga otsuste tegemisse tõhusalt ja varajases etapis enne lõplike lahenduste väljavalimist. Avalikkuse kaasamisel peab menetlustähtaja pikkus olema selline, mis asja mahukust ja keerukust arvestades võimaldab avalikkusel tõhusalt osaleda, sealhulgas peab menetlustähtaeg võimaldama piisavat ettevalmistusaega. Asjas tähtsust omavad materjalid peavad § 28 kohaselt olema avalikkusele lihtsalt juurdepääsetavad internetis või muul viisil.

Keskkonnaseadustiku üldosa seadus reguleerib detailselt ka avatud menetluse läbiviimise protseduuri keskkonnaloa taotluse läbivaatamisel.

2024. aastal tõi Eesti Keskkonnaühenduste Koda välja, et elektroonilised lahendused on – osaliselt ka tänu koroonapandeemia kogemustele – avalikkuse osalemist vähemalt osaliselt lihtsustanud. Positiivse näitena toodi välja 2022. a detsembris ellu rakendatud KOTKAS andmebaasi täiendus, mis võimaldab avalikkusel menetluses varasemast lihtsamini tutvuda KMH materjalidega ning kus on antud avalikkusele selge ülevaade menetluses osalemise võimalustest, mille puhul toodi siiski välja ka mõned puudused. Samuti võeti koroonapandeemia ajal kasutusele elektroonilise arutelu läbiviimise praktika, mida osaliselt rakendatakse seniajani. See võimalus lihtsustab ka keskkonnaühendustel neil koosolekutel osalemist, kuna vähendab osalemisega kaasnevat aja- ja transpordikulu. Pärast pandeemia lõppemist on avalikul arutelul elektroonilisel teel osalemise võimaldamine praktikas siiski ebaühtlane ja ei ole selge, mille alusel selle võimaldamist otsustatakse.

XVI Artikli 6 rakendamise takistused

Avalikkuse ettepanekud ja vastuväited keskkonnamõju hindamisel ja lubade menetlusel kaasa rääkimisel põhinevad kohati emotsioonil, et tegevust ei tuleks tema „tagaada“. Selline suhtumine võib olla põhjustatud ka vähesest teadlikkusest. Riik peaks VVO-de arvates asjasse puutuvat üldsust koolitama otsustamisprotsessis osalemiseks. Vastuväited ja ettepanekud, mis on vormistatud valitsusväliste organisatsioonide poolt, on paremini sõnastatud ja argumenteeritud.

Probleemidena on selles valdkonnas siiski märgitud järgmist:

- loamenetluste algatamise info ei jõua alati puudutatud isikuteni – nagu ka Riigikohus on ühes oma lahendis öelnud, peab haldusorgan tagama tõhusa teavitamise, isegi kui selleks on vaja võtta seaduses ettenähtust intensiivsemaid meetmeid;
- kuigi seadusjärgsed tähtajad menetlusprotsessis osalemiseks on üldjuhul piisavad, ei pruugi see keerulisemate juhtumite puhul siiski nii olla, eriti, kui kaasamine langeb suvisele ajale või kokku mitmete teiste õigusaktide eelnõude või mahukate otsustuste avalikustamise perioodiga. 2024. aastal toodi mitmeid näiteid olukordadest, kus oluliste keskkonnavalaste õigusaktide eelnõudele on antud ebamõistlikult lühikesi tähtaegu;
- mõnikord on kaasamine pigem formaalne ning ei lähtu kaasamise sisulistest eesmärkidest;
- VVO-de väitel on esinenud juhtumeid, kus avalikkust ei kaasata otsustamisse piisavalt varases etapis ega nende arvates piisavalt tõhusal viisil, seda pigem kohalike omavalitsuste tasandil;
- teadete sisu ei ole praktikas alati osalemisele ärgitav, vaid pigem tehniline ja formaalne, mistõttu ka ajaleheteate puhul võib teema olulisus puudutatud isikute poolt teadvustamata jääda;
- Avalikkuse kaasamiseks võiks tulevikus senisest enam kasutada elektroonilisi vahendeid (lisaks juba olemasolevatele vahenditele), tõhusamaks teavitamiseks sobiks näiteks teadete edastamise elektrooniline automaatne süsteem, kus huvilised saaksid registreeruda ja teada anda, millist laadi tegevuste ja/või tegevuste asukohtade kohta nad soovivad teateid saada.

Ei toimu kaasamist raie lubade andmise menetlusse ega kuivenduseks ehituslubade andmise menetlusse. Metsaseaduses on ette nähtud kaasamine kõrgendatud avaliku huviga aladel (nn KAH-alad) metsatööde planeerimisse, ent õigusnormidega ei ole tagatud, et see kaasamine

oleks tõhus ja sisukas. KAH-alade olukorra muutmiseks on menetluses eelnõu, toimunud on avalik kaasamine ning huvigruppidele on antud võimalus eelnõule ettepanekute tegemiseks. Eesti Keskkonnaühenduste Koja hinnangul kavandatud eelnõu siiski kaasamisega seotud probleeme ei lahenda. Juulis 2024 kehtestati metsaseaduse muudatus, mille kohaselt võib raietöödega alustada pärast kümne päeva möödumist metsateatise registreerimist metsaregistris, et tagada kaasarääkimise võimalus, kuna tegemist on looduskeskonnale suurema mõjuga tegevustega.

XVII Täiendav informatsioon artikli 6 rakendamise kohta

Keskkonnamõju hindamisel ja lubade väljastamisel on täidetud avalikustamise nõuded, mis tulenevad seadusest. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus kohustab mõju hindamise algatamisest või algatamata jätmisest, programmi ja aruande avalikustamisest teavitama laialt – ametliku väljaande Ametlikud Teadaanded ja ajalehtede kaudu, samuti tuleb kirjalikult teavitada asjassepuutuvaid asutusi ja isikuid jne. Keskkonnamõju hindamise avalik väljapanek kestab vähemalt 21 päeva, keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi avalik väljapanek kestab vähemalt 14 päeva, keskkonnamõju hindamise aruande avalik väljapanek kestab vähemalt 30 päeva ning keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande korral vähemalt 21 päeva (v.a planeeringud). Planeerimisseaduses on planeerimismenetlus ja keskkonnamõju strateegiline hindamine integreeritud ühtsesse protsessi. Planeerimisseaduse kohaselt on planeeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande avaliku väljapaneku kestvus vähemalt 30 päeva. Üldiselt on need tähtjad mõistlikud, samas keskkonnamõju hindamisel ei arvestata tihti dokumentatsiooni mahukust ja kavandatava tegevuse keerukust – olenemata aruande mahukusest kiputakse piirduma vaid seadusega lubatud minimaalse tähtajaga. Mõju hindamise läbiviimisel on kõigil isikutel võimalik tutvuda materjalidega, esitada ettepanekuid ja vastuväiteid programmi ja aruande kohta, mille alusel tehakse programmis ja aruandes vajalikud parandused ning täiendused. Ettepanekute esitajatele tuleb anda tagasisidet, kas ettepanekutega arvestati või mitte. Planeeringute menetlemisel toimub kaasamine juba planeeringu algatamise etapis ning hiljem planeeringu avalikustamise etapis.

2024. aastal leitakse jätkuvalt, et avalikkuse ja asjast huvitatud üldsuse kaasamine on üldjuhul otstarbekohane ja piisav – kellel soovi on, sellel on ka võimalus otsustusprotsessis osaleda. Enamus infost on kättesaadav elektroonselt, menetlustest teavitatakse nii massiteabevahendite kui kohalike teadaannete ja kirja teel. Tähtaegadest peetakse üldjuhul kinni, osalejate ring ei ole piiratud ning kaasamise tulemusi (esitatud märkusi, arvamusi) võimalusel arvestatakse ning nende esitajatele vastatakse.

XVIII Asjakohased veebiaadressid

XIX - XX Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni artiklit 7, mis sätestab avalikkuse osaluse keskkonnaga seotud poliitikate, plaanide ja programmide ettevalmistamisel.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 31 sätestab strateegilise planeerimisdokumendi mõiste. Strateegiliseks planeerimisdokumendiks on üleriigiline, maakonna-, üld- või detailplaneering või riigi või kohaliku omavalitsuse eriplaneering

planeerimisseaduse tähenduses, valdkonna arengukava riigieelarve seaduse tähenduses ning kava, programm või strateegia, mille koostamise kohustus tuleneb seadusest või seaduses sisalduva volitusnormi alusel antud muust õigustloovast aktist ja mille koostab või kehtestab haldusorgan või mille koostab haldusorgan ja kehtestab Riigikogu, Vabariigi Valitsus või muu haldusorgan. Vastavalt seadusele on selliste dokumentide koostamisel ette nähtud avalikkuse kaasamine vastavalt haldusmenetluse avatud menetluse sätetele. Avalikkuse kaasamine on viidud läbi ka Maaelu arengukava ning EL perioodi 2021-2027 struktuuritoetuse rakenduskava koostamisel. Dokumentide avalikustamise ja strateegilise mõju hindamise protsessis on dokumendid vähemalt kaks nädalat olnud avalikkusele kättesaadavad. Seejärel on korraldatud avatud koosolek küsimuste esitamiseks ja arvamuste avaldamiseks, samuti on ettepanekuid oodatud kirjalikult. Probleemiks on olnud mõnikord kaasatute suur arv, samas on erinevate huvirühmade huvid erinevad, tihti ka vastukäivad, mis on teinud ettepanekute arvestamise väga raskeks.

Jäätmeseaduse alusel koostatavad kohalike omavalitsuste jäätmekavad on avalikud dokumendid ning nende koostamisel on vaja läbida avalikustamisprotsess. Riigi jäätmekava algatamisest, avalikust väljapanekust kui ka avalikust istungist teavitatakse avalikkust Ametlikes Teadaannetes, ministeeriumi kodulehel ning üleriikliku levikuga ajalehes (maakondlikku jäätmekava enam ei koostata). Senine praktika on näidanud, et antud avalikustamisprotsessist on elanikud väga huvitatud ning võtavad aktiivselt osa. Avalikkuse arvamusi on erinevaid – on läbimõtlemata ja ennatlikke järeldusi ning samas konstruktiivseid ettepanekuid, mida saab jäätmekava ettevalmistamisel arvestada. Üldiselt mõjub avalikkuse kaasamine antud protsessi siiski positiivselt ning aitab vähendada hilisemaid üleskerkivaid probleeme ja vigu.

Jäätmeseaduse alusel antavate jäätmeloa taotluse esitamisest antakse avalikkusele teada Ametlikes Teadaannetes. Teates sisalduvad andmed nagu loa taotleja ärinimi, registrikood ja asukoht, kavandatud tegevuskoht, kavandatava tegevuskoha lühikirjeldus ning teave selle kohta, kuidas ja millal saab jäätmeloa taotluse ja jäätmeloa eelnõuga tutvuda ning selle suhtes ettepanekuid ja vastuväiteid avaldada. Olenevalt kavandatavast tegevusest on avalikkuse huvi üldjuhul passiivne.

Planeerimismenetlus on avalik. Planeerimisalase tegevuse korraldaja peab avalikkust planeerimismenetlusest arusaadavalt teavitama, menetlusse piisavalt kaasama ning korraldama planeeringu koostamise käigus planeeringu tutvustamiseks avalikke väljapanekuid ja avalikke arutelusid. Planeerimismenetluses on õigus osaleda igaühel ja selle ajal avaldada arvamust planeeringu kohta.

Riigi poolt koostatavate planeeringute osas koostatakse eraldi kaasamiskavad ning viiakse läbi laialdasemat kaasamist kui planeerimisseadus ette näeb (st täiendavaid kohtumisi puudutatud isikutega, täiendavat teavitamist sotsiaalmeedias jm asjakohast).

XXI Artikli 7 rakendamise takistused

2024. aastal saadud vastustest ei nähtunud, et oleks ette tulnud olukordi, kus VVO-d ei saa tagasisidet ettepanekute ja vastuväidete suhtes riiklike ja kohalike omavalitsuste strateegiate ja tegevuskavade ettevalmistamisel. Toodi välja, et arengukavade koostamist reguleeriv Vabariigi

Valitsuse 19.12.2019 määrus nr 117 “Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord” ei sätesta konkreetseid nõudeid avalikkuse tõhusaks kaasamiseks varajases etapis ning et programmide koostamisse ei ole avalikkuse kaasamist ette nähtud.

Kaasamise mõju hindavad nii kaasajad kui kaasatavad üldiselt positiivseks, vajalikuks ja informeerivaks. Siiski on sageli eelkõige ressursside piiratud tõttu piiratud ka kaasamise efekt (mahukate dokumentide puhul ei suudeta neid piisavalt läbi töötada) ning esitatud ettepanekute arvestamine (see ei ole alati ka võimalik huvide vastuolulisuse tõttu, sageli aga peetakse riigiastustustelt laekunud vastuste kohaselt kaasamist ja esitatud ettepanekutega arvestamist sünonüümideks). Puudusi on esinenud ettepanekute arvestamata jätmise põhjendamisel. Samuti on VVOd märkinud, et avalikustamine on tihti vormiline, mitte sisuline. Avalikustamine toimub küll seaduses ette nähtud viisil, kuid ilma omapoolseid jõupingutusi tegemata, et teave kindlasti huvirühmadeni jõuaks. Avaliku arutelu teade võib olla avaldatud üleriigilises lehes ja linna kodulehel, kuid kui neid ise pidevalt ei jälgita, siis infot ei saa.

Konkreetses probleemina tõi Eesti Keskkonnaühenduste Koda 2024. aastal välja puuduliku kaasamise riikliku energia- ja kliimakava (REKK) koostamisse. Eestis käsitletakse REKKi olemasolevate arengudokumentide ülevaadena, mille koostamisse avalikkust eraldi ei kaasata. Samas ei saa avalikkus nõuetekohaselt osaleda ka REKKi sisendiks olevate dokumentide koostamisel. Seega ei ole Eesti Keskkonnaühenduste Koda hinnangul REKKi koostamisel Eestis täidetud EL energialiidu juhtimismäärusest tulenevad nõuded.

XXII Täiendav informatsioon artikli 7 rakendamise kohta

2024. aasta seisuga läbitakse kaasamise etapp enamiku olulisemate riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustes väljatöötatavate dokumentide puhul.

Kaasamise õiguslikuks aluseks on 22.12.2011 kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrus nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“, mille § 1 lg 5 kohaselt toimub eelnõu väljatöötamiskavatsuse, kontseptsiooni ja seaduseelnõu ettevalmistamiseks huvirühmade ja avalikkuse kaasamine ning kooskõlastamine Vabariigi Valitsuse reglemendi alusel kehtestatud kaasamise hea tava korras. Seaduse mõjude järelhindamisel kaasatakse huvirühmad kaasamise hea tava korras. 2024. aastal laekunud tagasisides tegi Eesti Keskkonnaühenduste Koda ettepaneku, et kaasamisnõuded tuleks kehtestada seaduse tasandil ning need peaksid reguleerima kaasatavate rühmade valikut, et tagada ühiskonnagruppide representatiivne esindatus, ja seadma kaasamistähtajad, mis on piisavad, et kaasatavad saaksid protsessis tegelikult osaleda, ning ei kattu peamiste puhkuseperioodidega.

Vabariigi Valitsuse 13.01.2011 määruse nr 10 “Vabariigi Valitsuse reglement” § 4 lg 2 kohaselt kaastatakse eelnõu või muu küsimuse ettevalmistamisse asjassepuutuvad huvirühmad vastavalt kaasamise heale tavale, mille kinnitab Vabariigi Valitsus. Kaasamise hea tava avaldatakse Vabariigi Valitsuse veebilehel.

Vabariigi Valitsus kinnitaski 29.12.2010 istungil “Kaasamise hea tava” ehk põhimõtted, millest kõik avaliku sektori asutused peavad lähtuma. Kaasamise hea tava eesmärk on anda selgemad juhised kaasamise planeerimise ja korraldamise kohta ning ühtlustada valitsusasutuste

kaasamispraktika kvaliteeti. Kaasamise laiem eesmärk on suurendada otsuste tegemise läbipaistvust ja valitsussektori usaldusväärsust suhetes huvirühmade ja laiema avalikkusega.

Dokumendis on sõnastatud juhised huvirühmade vastavaks teavitamiseks ja avaliku konsulteerimise korraldamiseks. Viimase osas peab ministeerium kaasama huvirühmi otsuse ettevalmistamisse, esitama neile eelnõu arvamuse avaldamiseks ning andma tagasisidet kogutud arvamuste arvestamise kohta.

Kaasamise head tava rakendatakse poliitikaalgatuste ettevalmistamise käigus, milleks võivad olla nii Riigikogu, valitsuse kui ka ministri õigusakti eelnõu ettevalmistamine, samuti arengukava ettevalmistamine, aga ka muud liiki poliitikaalgatused, milles valitsusväliste osalistega konsulteerimine on tähtis vaatamata sellele, kas otsus tehakse õigusliku tähendusega vormis või mitte.

Kaasamise hea tava väljatöötamise aluseks on valitsuse reglement ja valitsuse tegevusprogramm. Arvesse on võetud Riigikogu kinnitatud õiguspoliitika arengusuundades aastani 2018 sätestatud huvirühmade kaasamise nõuet seaduseelnõude väljatöötamise protsessis. Kord aastas esitab Riigikantselei valitsusele ülevaate kaasamise hea tava rakendamise kohta.

Riigimetsa Majandamise Keskus (edaspidi RMK) kaasab üldsust erinevate kavade koostamisel, millest RMK jaoks olulisim on kahtlemata RMK arengukava. Heaks tavaks on avalikkuse kaasamine loodushoidu puudutavate kasutuskorralduskavade koostamisel, metsatööde planeerimisse kõrgendatud avaliku huviga aladel ja olulisemate strateegiate, nagu näiteks kevad-suviste raiete strateegia ja kuivendussüsteemide majandamise strateegia koostamisse.

RMK kõige laialdasema mõjuga dokument on RMK arengukava. RMK kaasas 2023. aastal erinevaid valitsusväliseid organisatsioone, sh keskkonnaorganisatsioone RMK arengukava 2024-2028 koostamisse.

Samuti kaasab RMK avalikkuse esindajaid (kohalikku kogukonda) metsatööde planeerimisse kõrgendatud avaliku huviga aladel. Kaasamiste alusel on valminud dokument „KAH alade kirjeldused ja metsatööde plaanid“.

2024. aastal esitatud sisendis tõi Eesti Keskkonnaühenduste Koda välja Eestimaa Looduse Fondi 2023. aasta analüüsi, milles leitakse, et RMK juhiste vastuolulisus ja paljud muud asjaolud muudavad KAH aladel metsatööde planeerimise menetluse näilikuks ja eksitavaks, mistõttu metsaseaduse § 43 lõikes 9 sätestatud regulatsioon rikub oluliselt põhiseadusest tulenevat õigusselguse printsiipi, samuti põhiõigust menetlusele ja korraldusele.

Sama küsimust on analüüsinud ka õiguskantsler, kes siiski ei ole leidnud metsaseaduse § 43 lõike 9 vastuolu põhiseadusega. Õiguskantsler on märkinud, et seadusandja ei ole asustusüksuse lähedal asuvate metsade majandamisele sätestanud erinõudeid ja RMK järgib asustusüksuse lähedal asuvates metsades üldiseid metsamajandamise nõudeid ja lähtub konkreetse piirkonna looduslikust olukorrast ja kehtivatest planeeringutest. Küll aga soovitati RMK-l välja töötada ning avaldada selge juhised, millisel ajavahemikul, kuidas (millises vormis) ja mis küsimustes saavad kohalikud elanikud metsatööde planeerimiseks ettepanekuid teha. Õiguskantsler on selgitanud, et RMK-l tuleb vajadusel kaaluda kaht vastandlikku avalikku huvi. Üks võib olla kohalike elanike huvi säilitada nende senine elukeskkond võimalikult puutumatuna. Teisalt on

avalikes huvides hooldada metsa, säilitada sellega seotud töökohad ja teenida riigile tulu. RMK-l tuleb kehtivate õigusaktide raames kaaluda ja võimaluse korral arvestada neid ettepanekuid, mille teostamine ei kahjustaks oluliselt metsa hooldamist ja riigile tulu teenimist konkreetsel alal. Lõpliku hinnangu iga konkreetse asustatusüksuse lähedal asuva metsa raie õiguspärasusele saab anda halduskohus.

Siseministeeriumi valitsemisalas on keskkonnaühendused kaasatud ühte nõuandvasse komisjoni Eesti Keskkonnaühenduste Koja kaudu. Siseministri juhtimisel käib koos Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise tegevuskavade elluviimise ja täitmise hindamise ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamise ühiskomisjon Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste esindajatest, kuhu vastav esindaja kuulub.

Keskkonnaühendused on kaasatud kõikide ReM-i arengukavade juhtkomisjonidesse ning riigi poolt koostatavate planeeringute (üleriigiline planeering, maakonnaplaneeringud ja riigi eriplaneeringud) koostamise juhtrühmadesse (reeglina Eesti Keskkonnaühenduste Koja liikmed, kes on omakorda kaasanud vajadusel ka ülikoolide teadlasi).

Moodustatud on nõuandvad kogud, et vahetada ettevõtjate, tarbijate, vabaühenduste, teadlaste ja valitsusasutuste esindajate ekspertteavet ja arvamusi ning kaasata sihtrühmade esindajaid neid mõjutavate poliitiliste otsuste kujundamisse vastastikust usaldust ja koostöö tulemuslikkust toetaval viisil. ReM kodulehel on toodud [ministeeriumi ja valitsemisala nõuandvad kogud](#).

Näiteks käib regulaarselt koos kalandusnõukogu, kuhu kuuluvad valitsusvälised organisatsioonid nii kalanduse valdkonnast kui ka keskkonnaühendused. Keskkonnaühendustest on esindatud ELF ehk Eestimaa Looduse fond, nõukogus räägitakse läbi kõikvõimalikud kalanduspoliitikat puudutavad küsimused ja seadusandlike aktide eelnõud. Lisaks toimuvad täiendavad kohtumised, kuhu on kaasatud nii kalanduse kui ka keskkonnaühendused (peamine partner ELF).

Kliimaministeerium on kaasanud VVOsid erinevate strateegiliste dokumentide väljatöötamisse.

Ühe näitena kaasas aruandeperioodil Kliimaministeerium keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD) eelnõu koostamisel huvitatud osapooli töörühmades ja avalikustamise kaudu. Arengukava eelnõu koostamist juhtis arengukava juhtkomisjon, mis koosneb olulisematest valdkonna huvirühmade katusorganisatsioonidest, riigiasutustest ning akadeemiliste ringkondade esindajatest. Valdkondade huvirühmade, seotud riigiasutuste ja akadeemiliste ringkondade esindajaid kaasati ka töörühmades, kus tehti põhiline töö arengukava eelnõu koostamisel. Töörühmad andsid sisendi 16 tegevussuuna kujundamiseks. Laiemale huviliste ringile korraldati suuremad kaasamisüritused, nagu näiteks 2021. a kevadel toimunud arengukava koostamise avaüritus ja mõjude hindamise raames toimunud laiapõhjalised sisendikorjed ja avalikud arutelud. Praeguse seisuga on KEVADe ettevalmistus peatunud.

VVOdelt laekunud informatsiooni kohaselt on nad olnud kaasatud pea kõigi Kliimaministeeriumi haldusala strateegiate, riiklike arengukavade ja ka mõnede seaduseelnõude ettevalmistamise protsessi. VVOde ettepanekuid ettepanekuid on analüüsitud

ja kasutatud dokumentide parendamiseks. Eesti Keskkonnaühenduste Koja hinnangul on keskkonnaühenduste sisendil teatud mõju, kuid enamasti on see väga piiratud, sest kaasamine ei toimu varases faasis, vaid tihti on strateegia, kava vms väljatöötajal oma selge nägemus juba protsessi alguses. Üldiselt saab keskkonnaühenduste mõju näha tehtavate otsuste keskkonnakahju vähendamises, kuid edulugusid suure mõjuga positiivse mõju kohta napib.

XXIII Asjakohased veebiaadressid

XXIV Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni artiklit 8, mis sätestab avalikkuse osaluse keskkonnaga seotud õigusaktide ettevalmistamisel

Vastavalt avaliku teabe seaduse § 28 punktidele 15–17 tuleb avalikustada järgmised dokumendid:

- ministeeriumides valminud seaduste ja Vabariigi Valitsuse määruste eelnõud koos seletuskirjadega nende koostööstamiseks saatmisel ja Vabariigi Valitsusele esitamisel;
- ministri ja kohaliku omavalitsuse organite määruste eelnõud koos seletuskirjadega enne nende vastuvõtmiseks esitamist;
- kontseptsioonide, arengukavade, programmide ja muude üldise tähtsusega projektide eelnõud enne pädevatele organitele heakskiitmiseks esitamist, samuti vastavad heakskiidetud või vastuvõetud dokumendid.

Seaduse, Riigikogu otsuse, Vabariigi Valitsuse määruse ja ministri määruse eelnõu koostööstamiseks tehakse eelnõu koos kõigi lisadega kättesaadavaks Justiitsministeeriumi hallatavas eelnõude koostööstamise infosüsteemis. Ministeeriumid ja Riigikantselei avaldavad oma veebilehel viite eelnõude koostööstamise infosüsteemi asukohale Internetis. Eelnõude menetlemise infosüsteemi kantud dokumendid on avalikud. Ka Riigikogu kodulehel on võimalik tutvuda seaduste ja otsuste eelnõudega. Avalikkusel on võimalik teha õigusakti eelnõu kohta ettepanekuid kogu väljapaneku perioodi jooksul.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse reglemendile eelnõu või muud dokumendid, välja arvatud seaduse, Riigikogu otsuse ja määruse eelnõu, mille ministeerium või Riigikantselei edastab Vabariigi Valitsusele, võib vastavalt kas minister või riigisekretär avaliku teabe seaduse alusel ja korras tunnistada asutusesiseseks teabeks, kuni Vabariigi Valitsuse otsuse vastuvõtmiseni või muuks seaduses ettenähtud tähtjaks. Ministeerium ja Riigikantselei on kohustatud mitte väljastama ega avaldama Vabariigi Valitsusele esitatud asutusesiseseks teabeks tunnistatud eelnõu ja sellele lisatud dokumente, kuni Vabariigi Valitsuse otsuse vastuvõtmiseni või muu juurdepääsupiirangu kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

Kliimaministeeriumi õigusaktide eelnõude ettevalmistamisel on eelnõud saadetud arvamuse avaldamiseks üldiselt ka asjaomastele valitsusvälistele organisatsioonidele ning erialaliitudele jt isikutele, keda eelnõu puudutab. Ministeeriumisisene õigusaktide ettevalmistamise kord on ühtlustatud avalikkuse kaasamise reeglite ja kaasamise hea tavaga. Õigusaktide kohta tehtud ettepanekuid on arvestatud võimaluse piires.

Kaasamise hea tava kohaselt toimub Kliimaministeeriumis kaasamine enamiku olulise mõjuga seaduseelnõude väljatöötamisel. Vajadusel koostatakse eraldi kaasamiskava, mis sisaldab kaasamisprotseduuri, kaasatavaid huvirühmi ja esialgset ajakava. Luuakse eraldi veebileht, kus kogu info on avalikult kättesaadav. Kaasatakse kõik huvirühmad, keda eelnõu puudutab. Huvirühmadele antakse piisavalt aega ettepanekuid esitada – hea tava on 4 nädalat. Uudsema lahendusena kasutatakse ka ettepanekute kogumist veebilehele loodud vormi kaudu, kui ei ole võimalik koosolekuid korraldada.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 29 kohaselt peavad Riigikantselei ja ministeeriumid oma veebilehel avaldama asjakohast teavet selle kohta, milliseid keskkonda oluliselt mõjutavaid määruse ja seaduseelnõusid nad kavatsevad koostada, tehes teatavaks koostamise kavatsuse, ajakava, eelnõu koostamise käigus planeeritavad uuringud, vastutavad isikud, koostamises osalemise võimalused, küsimused, milles oodatakse avalikkuse seisukohti, ja konsultatsioonide tulemused. Kui see aitab avalikkusel tõhusamalt jälgida eelnõude väljatöötamist ning avalikkust tõhusamalt kaasata, võib teabe avaldada muul veebilehel või viisil, viidates oma veebilehel kohale, kus teave avaldatakse.

XXV Artikli 8 rakendamise takistused

VVO-d on artikli 8 rakendamisel välja toonud, et kaasamise praktika on ebasüsteemne. Mitmes ministeeriumis ja Riigikantseleis on kehtestatud üldised põhimõtted, kuidas avalikkust õigusaktide väljatöötamisse kaasata ning seda üldjuhul ka tehakse, eriti suuremate ja põhimõttelisemat laadi eelnõude puhul. Kaasamise tulemust hindavad eelnõude ettevalmistajad väga positiivseks, kaasatavad ja ettepanekute esitajad (eelkõige VVOd) protsessiga siiski nii rahul ei ole. Ka 2024. aastal heidetakse ette kaasamisprotsessi kehva planeerimist (ei nähta ette piisavalt ressursse, sh aega), esitatud ettepanekutele reageerimist ja nende vähest arvestamist ning seda, et mitmete aktide (eelkõige kehtivate õigusaktide muutmisel) menetlusprotsessist on avalikkus kõigele vaatamata kõrvale jäetud. VVOd leiavad, et tõhusaks kaasamiseks tuleks valitsuse kaasamise hea tava nõuetele suuremat tähelepanu pöörata, iseäranis oluline oleks avalikkusega konsulteerimine juba eelnõu väljatöötamiskavatsuse etapis, samuti tagasiside andmine. Kaasatavate seisukohti tuleks ka põhjalikumalt kaaluda. Paljude eelnõude puhul siiski ei koostata kaasamiskava, ja ei ole varajases etapis selge, millal ja millises faasis tekib võimalus kaasa rääkida. Kaasamiskava olemasolu puhul ei pruugita sellest kinni pidada või kaasamise korraldust võidakse muuta. VVO-d leiavad, et üldjuhul lähenevad ministeeriumid VVOdega konsulteerimisele samadel alustel nagu konsulteerimisele teiste ministeeriumide või ametiasutustega, arvestamata, et VVOdel on materjalide läbitöötamiseks ja seisukohtade kujundamiseks oluliselt vähem ressursi.

XXVI Täiendav informatsioon artikli 8 rakendamise kohta

Riigiasutused olid ka 2024. aastal esitatud vastuste kohaselt seisukohal, et laialdasem kaasamine toob kaasa küll administratiivse koormuse tõusu, kuid samas ka teadlikkuse tõstmise. Hilisemate arusaamatuste ärahoidmiseks on varajane kaasamine alati soovitatav ning seetõttu on riigiasutused oma vastuste kohaselt ka sellest põhimõttest lähtunud.

Õigusaktide eelnõude koostamise töögruppidesse lisatakse pädevaid osapooli erinevatest valdkondadest ja koostööd tehakse asjasse puutuvate eriala liitudega. Kaasamise mõjul on

informatsioon objektiivsem ning kaasamine on hariv ning võimaldab saada uusi kogemusi ja teadmisi. Kaasamise tagajärjel on kõikide osapoolte huvid võimaluse piires arvesse võetud ning leitud osapooli rahuldavad kompromisslahendused. Samuti annab kaasamine rakendajatele varakult teada, millised kohustused neile tulevikus võivad tulla ning nad saavad varakult hakata rakendamiseks ettevalmistusi tegema.

Kemikaalide valdkonnas on palju EL otsekohalduvaid õigusakte, mille ettevalmistamise käigus kaasatakse Sotsiaalministeeriumi info kohaselt laialdaselt erinevaid huvigruppe (tootjate, tarbijate jms esindajaid) juba EL tasandil.

XXVII Asjakohased veebiaadressid

XXVIII Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni artiklit 9, mis sätestab juurdepääsu õigusemõistmisele keskkonnaasjades

Haldusorgani suhtes on võimalikud järgmised menetlused:

Vaidemenetlus

Vaidemenetlus on reguleeritud haldusmenetluse seadusega. Vaidemenetluse eesmärk on võimaldada odavat ja kiiret otsuse ümbervaatamise menetlust ning teisalt anda haldusele võimalus parandada oma vigu. Vaidemenetlus on isikule tasuta. Hetkel ei ole vaidemenetlus üldjuhul kohustuslik (erandiks on keskkonnatasude seaduses ja keskkonnavastutuse seaduses sätestatud vaidemenetlus) ning isik võib pöörduda otse kohtusse. Vaide võib esitada isik, kes leiab, et haldusaktiga või haldusmenetluse käigus on rikutud tema õigusi või piiratud tema vabadusi (§ 71). Valet ei saa siiski esitada haldusorgani, kelle üle teostab teenistuslikku järelevalvet Vabariigi Valitsus, akti või toimingu peale.

Vaie haldusaktile või toimingule tuleb üldjuhul esitada 30 päeva jooksul. Vaide lahendamise ajal võib lahendaja haldusakti täitmise peatada. Üldjuhul tuleb vaie lahendada 10 päeva jooksul, kuid läbivaatamise aega võib täiendavaks uurimiseks pikendada kuni 30 päeva võrra.

Vaideotsus vormistatakse kirjalikult ning vaide rahuldamata jätmisel peab otsus olema põhjendatud ja sisaldama selgituse halduskohtule kaebuse esitamise kohta. Isikul, kelle vaie jääb vaidemenetluses rahuldamata või kelle õigusi on vaidemenetluses rikutud, on õigus pöörduda kaebusega halduskohtusse.

Kui üldjuhul peetakse vaidemenetluse olemasolu positiivseks ja heaks võimaluseks haldusorganile oma vigu kiirelt ja efektiivselt parandada, siis vaidemenetluse negatiivseteks külgedeks on asjaolu, et otsuse teinud haldusorgan ei pruugi ise oma vigu märgata, samuti ei taga see vaideotsuse erapooletust ja sõltumatust. Kuna halduskohtumenetlus on alati alternatiivina olemas ja rahaliselt mitte väga kulukas (kui õigusabiteenus välja arvata), kasutatakse vaidemenetlust suhteliselt vähe.

Keskkonnaameti hinnangul on haldusmenetluse seaduses sätestatud vaidemenetlus otstarbekas ja efektiivne. Vaidemenetlus annab võimaluse selgitada vaide esitajale veelkord Keskkonnaameti seisukohti otsuse tegemisel ning ennetada seeläbi asjatuid kohtuvaidlusi. Samuti võimaldab vaidemenetlus mõnikord tuvastada menetlus- või materiaalõigusnormi

rikkumise aegsasti ning annab Keskkonnaametile võimaluse otsuse üle vaadata ehk asi uuesti otsustada. Lisaks on vaidemenetlus kohtumenetlusega võrreldes menetlusökonoomika seisukohast kiire (kestus 10–40 päeva) ja odav (võimalik õigusabi kasutamisetähtaeg).

Teenistuslik järelevalve

Teenistuslikku järelevalvet korraldatakse halduse seaduslikkuse ja otstarbekuse tagamiseks. Teenistuslik järelevalve on halduse sisemine kontroll. Isikul ei ole võimalik nõuda teenistusliku järelevalve teostamist, kuid ta võib juhtida teenistuslikku järelevalvet teostava haldusorgani tähelepanu asjaoludele, mis tingivad teenistusliku järelevalve teostamise vajalikkuse. Teenistuslikku järelevalvet ei teostata küsimustes, mis puudutavad (riikliku) järelevalve toiminguid ja akte, nt ei teostata teenistuslikku järelevalvet keskkonnainspektori ettekirjutuse üle.

Teenistusliku järelevalve teostajal on õigus:

- 1) teha ettekirjutus akti või toimingu puuduste kõrvaldamiseks;
- 2) peatada toimingu sooritamine või akti kehtivus;
- 3) tunnistada akt kehtetuks.

Halduskohus

Õiguste rikkumise korral on kaebeõiguse olemasoluks reeglina kolm tingimust:

1. Vastav keskkonnalaadne õigusnorm peab tekitama subjektiivse avaliku õiguse.
2. See subjektiivne õigus peab kuuluma kaebajale – isiklik seos.
3. Halduse tegevuse ja isiku subjektiivsete õiguste rikkumise vahel peab olema põhjuslik seos

Põhjendatud huvi korral on kaebeõiguse olemasoluks kaks peamist tingimust:

1. Kaebajal peab olema asjaga teatav isiklik puutumus.
2. Kaebaja peab näitama õigusvastasuse kindalakstegemise vajadust.

Halduskohtul on õigus:

- 1) tühistada õigusvastane haldusakt kas täielikult või osaliselt
- 2) teha ettekirjutus õigusvastaselt peatatud haldusakti täitmiseks, välja andmata jäetud haldusakti väljaandmiseks või sooritamata toimingu sooritamiseks;
- 3) tunnistada haldusakt või toiming õigusvastaseks.

Halduskohus kontrollib nii halduse teostamise menetluslikku kui ka selle materiaalsoiguslikku õiguspärasust.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 30 reguleerib eraldi keskkonnaorganisatsioonide halduskohtusse pöördumise õigust keskkonnaasjades. Selle kohaselt võib iga isik, kelle õigust on rikutud, sealhulgas õigust tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale, esitada vaide haldusorganile haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras. Kui keskkonnaorganisatsioon vaidlustab haldusakti või sooritatud toimingu halduskohtumenetluse seadustikus või haldusmenetluse seaduses sätestatud korras, eeldatakse, et tema huvi on põhjendatud või et tema õigusi on

rikutud, kui vaidlustatud haldusakt või toiming on seotud organisatsiooni keskkonnakaitse eesmärkide või senise keskkonnakaitse tegevusvaldkonnaga.

Valitsusväline keskkonnaorganisatsioon keskkonnaseadustiku üldosa seaduse tähenduses on:

- 1) mittetulundusühing ja sihtasutus, kelle põhikirjaline eesmärk on keskkonnakaitse ning kes oma tegevusega edendab keskkonnakaitset;
- 2) juriidiliseks isikuks mitteolev ühendus, kes liikmete kirjaliku kokkuleppe alusel edendab keskkonnakaitset ja esindab olulise osa kohalike elanike seisukohti.

Keskkonnakaitse edendamiseks loetakse ka keskkonnaelementide kaitset inimese tervise ja heaolu eesmärgil, samuti looduse ja loodusliku kultuuripärandi uurimist ja tutvustamist. Keskkonnakaitse edendamise hindamisel tuleb arvesse võtta ühenduse võimekust oma põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks, arvestades ühenduse senist tegevust, selle puudumisel aga organisatsioonilist ülesehitust, liikmete arvu ja liikmeks saamise põhikirjalisi eeldusi.

Hiljutises lahendis (RKHKm 13.02.2023 nr 3-21-1360, p 15) leidis Riigikohus, et keskkonnaorganisatsioon on ka ühendus, mis edendab keskkonnaelementide kaitset inimese tervise ja heaolu tagamise eesmärgil. Keskkonnaorganisatsioonina kvalifitseerimist ei takista see, kui tegeldakse ka muude probleemidega, mis jäävad keskkonnakaitsest väljapoole. Väljavõtte Riigikohut viidatud lahendist: „KeÜS § 31 lg 2 kohaselt ei loeta keskkonnaorganisatsioonideks üksnes selliseid ühendusi, kes n-ö kaitsevad loodust tema enda pärast, vaid ka ühendusi, kelle sihiks on inimeste elukeskkonna parandamine keskkonnakaitse abil. Sellistel eesmärkidel võivad muu hulgas tegutseda kohaliku kogukonna huve esindavad ühingud, kes soovivad parandada piirkonna elukvaliteeti. Keskkonnaorganisatsioonina kvalifitseerimist ei takista see, kui tegeldakse ka muude häiringutega, mis jäävad keskkonnakaitsest väljapoole. Oluline pole see, et praegusel juhul on tegu linnakeskkonnaga, kuna inimeste tervist ja heaolu mõjutavad ka linnalises keskkonnas tekkivad keskkonnahäiringud ning kaitse nende vastu on KeÜS-ga hõlmatud. /.../“.

11.10.2023 tegi Riigikohus [otsuse nr 3-20-771](#), milles tunnustas esmakordselt keskkonnaühenduse artikkel 9 kohast kaebeõigust kliimamuutustele keskenduvais vaidluses. Täpsemalt sai keskkonnaühendus MTÜ Loodusvõlu kaebeõiguse, et vaidlustada ühele käitisele väljastatud ehitisluba, tuginedes eelkõige selle käitamisaegse kasvuhoonegaaside heite kahjulikule kliimamõjule.

Andmekaitse Inspeksioon

Avaliku teabe seadus on peamine siseriiklik õigusakt, mis viib ellu Aarhuse konventsiooni neljanda artikli (juurdepääs keskkonnateabele) nõudmisi. Selle seaduse § 46 kohaselt võib avaliku teabe seaduse rikkumisel pöörduda vaidega Andmekaitse Inspeksiooni poole. Andmekaitse Inspeksioon (edaspidi Inspeksioon) on valitsusasutus, mille põhiülesandeks on riiklik järelevalve isikuandmete töötlemise, andmekogude pidamise ja avalikule teabele juurdepääsu üle. Inspeksiooni poolt läbi viidav menetlus on teatud erisustega vaidmenetlus. Inspeksioonil on õigus teha teabevaldajale ettekirjutus seaduse täitmiseks. Teabevaldaja peab vajalikud abinõud kasutusele võtma viie tööpäeva jooksul. Kui teabevaldaja jätab Inspeksiooni ettekirjutuse täitmata ega vaidlusta seda halduskohtus, alustab Inspeksioon väärtemenetlust

või pöördub teabevaldaja kõrgemalseisva asutuse või organi poole teenistusliku järelevalve korraldamiseks. Probleeme võib tekitada ka inspektsiooni ettekirjutuste täitmise tagamine.

Õiguskantsler

Õiguskantsleri peamiseks ülesandeks on järelevalve teostamine seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu ning kohaliku omavalitsuse õigustloovate aktide põhiseadusele ja seadustele vastavuse üle. Lisaks eelnevale saab igaüks, tulenevalt õiguskantsleri seaduse paragrahvist 19, pöörduda õiguskantsleri poole riigiasutuste tegevuse, sealhulgas isikute põhiseaduslike õiguste ja vabaduste tagamise kontrollimiseks. Kuivõrd juba põhiseaduse XII peatükk rõhutab õiguskantsleri iseseisvust, saab õiguskantslerit kahtlemata pidada sõltumatuks organiks Aarhusi konventsiooni artikkel 9 lõike 1 tähenduses. Õiguskantsleri poolt läbiviidav menetlus on tema poole pöördunud isikule tasuta. Samuti ei ole sätestatud kindlaid menetlustähtaegu. Seetõttu ei ole õiguskantsleri poolt teostatav järelevalve menetlus kohane Aarhusi konventsiooni nõuete elluviimiseks, kuid menetlusel võib olla toetav roll.

Eraisikute suhtes on asjakohased ka:

Keskkonnajärelevalve

Korrakaitseaduse § 28 lõike 1 kohaselt on ohu või korrarikkumise korral pädeval korrakaitseorganil õigus panna ettekirjutusega isikule ohu tõrjumise või korrarikkumise kõrvaldamise kohustus. Kui rikkuja ettekirjutust ei täida, on korrakaitseorganil õigus teha järelevalve subjektile ettekirjutus ning rakendada sunniraha asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud alusel ja korras. Sunniraha ülemmäär on 9600 eurot, kui eriseaduses ei ole sätestatud teisiti.

Kriminaalmenetlus

Vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-le 6 on kuriteo asjaolude ilmnemisel uurimisasutus ja prokuratuur kohustatud toimetama kriminaalmenetlust, kui puuduvad kriminaalmenetlust välistavad asjaolud või kui puudub alus lõpetada kriminaalmenetlus otstarbekuse kaalutlusel.

Naabrusõigused

Asjaõigusseaduse §-de 143 ja 144 kohaselt ei ole kinnisasja omanikul õigust keelata gaasi, suitsu, auru, lõhna, tahma, soojuse, müra, põrutuste ja muude seesuguste teiselt kinnisasjalt tulevate mõjutuste levimist oma kinnisasjale, kui see ei kahjusta oluliselt tema kinnisasja kasutamist ega ole vastuolus keskkonnakaitse nõuetega. Mõjutuste tahtlik suunamine naaberkinnisasjale on keelatud. Kinnisasja omanikul on õigus nõuda, et naaberkinnisasjale ei püstitataks või seal ei säilitataks rajatist või seadeldist, mille suhtes on alust eeldada, et see tekitab keelatud mõjutuse tema kinnisasjale.

Õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamine

Võlaõigusseaduse § 133 kohaselt kuulub keskkonnaohtliku tegevusega kahju tekitamise puhul lisaks isikule või tema varale tekitatud kahjule hüvitamisele ka kahju, mis on seotud keskkonna kvaliteedi halvenemisega. Hüvitada tuleb samuti kahju suurenemise ärahoidmiseks või kahju tagajärgede leevendamiseks rakendatud mõistlike abinõudega seotud kulud ning nende abinõude rakendamisest tekkinud kahju.

Halduskohtu menetluse seadustiku § 2 lõike 2 ja § 126 kohaselt tuleb haldusasi lahendada mõistliku aja jooksul. Sama seaduse § 100 lõike 1 kohaselt võib menetlusosaline taotleda kohtumenetluse kiiremaks lõpuleviimiseks sobiva abinõu tarvituselevõtmist, kui haldusasi on olnud kohtu menetluses vähemalt üheksa kuud ja kohus ei tee mõjuva põhjuseta vajalikku menetlustoimingut, et tagada kohtumenetluse läbiviimine mõistliku aja jooksul.

Kohtuvälised menetlused on printsiibis lõivuvabad ning halduskohtumenetluse lõivud on madalad, välja arvatud kahju hüvitamise asjades, kus lõiv on 3% kahjunõudest, kuid mitte üle 750 euro. Samas ei piirdu menetluskulud üksnes läbivaatava organi poolt võetava tasuga vaid hõlmavad ka näiteks õigusabi ja ekspertide kulud ning samuti kulude hüvitamise vastaspoolele kaotuse korral. Kulud on ilmselt kõige märkimisväärsamad kohtuasjades. Kohtukuludest saab kohus vastaspoolele hüvitatavad õigusabi kulusid vähendada ning teatud juhtudel sellise kulu üldse välja mõistmata jätta. Nii näiteks jäävad menetluskulud menetluse lõpetamise korral siiski vastustaja kanda, kui menetlus lõpetati seetõttu, et kaebuses vaidlustatud haldusakt on kehtetuks tunnistatud või kaebuses nõutav haldusakt antud või toiming tehtud. Üksikjuhtumi õigluse tagamiseks on oluline ka halduskohtumenetluse seadustiku § 108 lg 11, mis annab kohtule kaalutusõiguse jätta kulud täielikult või osaliselt poolte endi kanda, kui vastaspoole kulude väljamõistmine poolelt, kelle kahjuks otsus tehti, oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane või ebamõistlik. Sama seaduse § 109 lg 6 kohaselt mõistab kohus välja vaid põhjendatud ja vajalikud menetluskulud. Ebaõiglane ja ebamõistlik on määratlemata õigusmõisted, mida kohus peab konkreetse kaasuse asjaolusid arvestades sisustama. Määratlemata õigusmõistete sisustamisel on kohus seotud Eesti õigusruumiga, sh Euroopa Kohtu lahenditest tuleneva praktikaga Aarhuse konventsiooni ja seda rakendavate direktiivide kohaldamisel. Seetõttu peab kohus keskkonnaasjades kohtukulusid välja mõistes ebaõigluse mõistet sisustades arvestama ka Aarhuse konventsioonist tulenevat nõuet, et kohtusse pöördumine ei tohi olla takistavalt kulukas.

Samuti võib kohus otsustada, et maksejõuetu füüsilise isiku õigusabi kulud kannab riik. Riigi õigusabi seaduse eesmärk on leida üldine lahendus majanduslikult vähekindlustatud isikutele ning keskkonnavaldkonna VVO-dele, kes tegutsevad avalikes huvides, tasuta õigusabi tagamiseks. Märgekirjale ja selgitustaotlusele vastamise ning kollektiivse pöördumise esitamise seadus näeb ette haldusorgani kohustuse tasuta õiguslaste selgituste andmiseks teatud ulatuses. Mõned VVOd leiavad siiski, et rahaliselt võib kohtumenetlus osutada ülejõukäivaks ning olla seega oluline takistus haldusotsuste vaidlustamisel. Samas märgitakse ka, et üldjuhul lahenevad probleemid siiski kohtuväliselt ja kohtusse pöördumine on viimane abinõu.

Oluline on ka see, et halduskohtumenetluse raames toimub vaidlus kaebaja ja haldusorgani vahel. Haldusorgani kulude väljamõistmisel kaebajalt on kohtupraktika kujunenud võrdlemisi rangeks. Nii peavad haldusorganid olema üldjuhul võimelised oma haldusakte halduskohtumenetluses iseseisvalt kaitsma. Kuigi haldusorganil ei ole keelatud halduskohtumenetluses välise õigusabi kasutamine, peab kohtumenetluses kantud haldusvälise õigusabi teenuse kulude väljamõistmise õigustamiseks olema kohtuasi reeglina haldusorgani igapäevase põhitegevuse raamidest väljuv. Haldusorganile õigusaktidega pandud ülesannete täitmisest tekkinud vaidlusi ei ole alust pidada haldusorgani põhitegevuse raamidest väljuvaks. Ka Euroopa Kohtult eelotsuse küsimine ei muuda vaidlust veel haldusorgani põhitegevusest väljuvaks. Riigikohus on kaebajalt haldusorgani kasuks menetluskulude väljamõistmist piiranud mitmete tingimustega, nt välise õigusabi vajalikkus haldusorgani jaoks, kooskõla

proportsionaalsuse põhimõttega, haldusorgani enda ametnike või töötajate kvalifikatsioon, kaebuse esitaja majanduslik olukord jne. Lisaks võib menetluskulude jagamisel arvestada ka muid kaalukaid ja erandlikke asjaolusid, näiteks vaidlusaluse küsimuse erilist tähendust õiguskorras. Seega võivad kohtupraktikast tulenevalt jääda haldusorgani menetluskulud tema kasuks välja mõistmata ka siis, kui kaebus lahendatakse haldusorgani kasuks.

Otsuste kirjalikkuse nõue on selgelt sätestatud põhimenetlustes ning teistes, nagu õiguskantsleri järelevalve menetluses, võib seda eeldada. Otsuste kättesaadavus üldsusele on aktuaalsem küsimus. Kõik jõustunud kohtulahendid on alates 2001.a. põhimõtteliselt kättesaadavad internetis. Ka teistes menetlustes tehtud otsused on põhimõtteliselt avalikkusele kättesaadavad. Haldusorganid on kohustatud pidama dokumendiregistrit, mis on avalik ning kättesaadav internetis. Mõnel juhul, nagu Andmekaitse Inspeksiooni järelevalve menetluses, on haldusorganil kohustus avalikustada menetlustulemused veebilehel.

XXIX Artikli 9 rakendamise takistused

VVO-d on artikli 9 rakendamisel välja toonud järgmised probleemid:

- Teise poole ja menetlusse kaasatud kolmanda isiku kohtukulude kandmine võib saada takistuseks kohtusse pöördumisel;
- Leitakse, et tuleks kaaluda erisätete kehtestamist keskkonnaasjade menetluses kohtukulude kandmise osas;
- kaebuste esitajad vajavad õiguslikku nõustamist, kuna keerukates keskkonnaasjades on ilma juriidilise nõuta raske kohtusse pöörduda ja kohtumenetlustes teiste osalistega võrdväärselt osaleda, kuid sisse ei ole seatud kohaseid abistamise mehhanisme.
- puudub võimalus keskkonnaühenduste kaasamiseks keskkonnavaldkonda kohtumenetlustesse kolmanda isikuna;
- keskkonnavaldkond kaebeõigus on ilmselt ebapiisav isikute õiguste piisavaks kaitseks kliimamuutustega seotud rikkumiste puhul, tulenevalt kliimamuutuste eripärasest olemusest, mille tõttu tavapärase kaebeõiguse regulatsioon on liiga piirav.

Ka 2024. aastal leidis Eesti Keskkonnaühenduste Koda, et vaidemenetlus ei ole tõhus, sest vaide läbivaataja pole piisavalt erapooletu, kuna haldusorganil on raske end algsest otsusest distantseerida. Kliimaministeeriumi haldusalas sisendit andnud vaiete lahendajad väidetega nõus pole, vaidemenetlust peetakse jätkuvalt seaduspäraseks, otstarbekaks ja efektiivseks.

XXX Täiendav informatsioon artikli 9 rakendamise kohta

Igaühe õigus pöörduda kohtusse on sätestatud juba põhiseaduses ning hästi teada. Ilmselt ei ole aga üldsusele sama hästi teada, kuidas täpselt kohtusse pöörduda või mis on alternatiivid kohtumenetlusele. Kohtusüsteemi üldisel kodulehel on olemas juhend kohtusse pöördumise kohta (<https://www.kohus.ee/mida-vaja-teada-kohtusse-poordumisel>), eraldi on olemas ka juhendid tsiviilasjades ja haldusasjades kohtusse pöördumise kohta. Kliimaministeeriumi veebilehel on tutvustatud Aarhusi konventsiooni põhimõtteid ning avalikustatud seonduvaid materjale, mis võivad olla üldsusele abiks juurdepääsu võimaluste teadvustamisel.

Eesti kohtud on keskkonnaorganisatsiooni mõistet kaebeõiguse kontekstis tõlgendanud Aarhusi konventsiooni vaimus laialt. Laia tõlgenduse näiteks on kohtuasi nr 3-18-551, kus keskkonnakaebusega pöördus kohtu poole MTÜ Eesti Geograafia Selts. MTÜ põhikirjalisteks eesmärkideks on arendada geograafiateadust, rakendada Eestis uurimistulemusi, populariseerida geograafia-alaseid teadmisi ja jätkusuutlikkuse ideid. Tallinna Ringkonnakohus leidis 17.05.2018. a määruses, et MTÜ tegevus on KeÜS § 31 lg 2 kohaselt hõlmatud keskkonnakaitse edendamise mõistega. Samuti tõi Riigikohtu esindaja välja, et hiljutisemas praktikas on näiteks 8.08.2018 otsuses asjas nr [3-16-1472](#) põhjendatud menetluskulude jaotust keskkonnanäiteks Euroopa Kohtu praktikast tuttava põhimõttega, et menetluskulude väljamõistmise ohul ei või olla keskkonnavaidlustes heidutavat mõju (otsuse p 54).

XXXIII Seadusandlikud ja muud meetmed, mis rakendavad konventsiooni artiklit 6bis ja lisa I bis

Eestis reguleerib GMode keskkonda viimist ja turustamist geenetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seadus (GMOVS), mis sisaldab ka sätteid avalikkuse kaasamiseks ning osalemiseks GMode keskkonda viimise ning turustamise otsustusprotsessis.

Seaduse § 5 alusel on Kliimaministeeriumi haldusalas moodustatud Geenitehnoloogiakomisjon, kes muuhulgas vaatab läbi ja annab hinnanguid GMode keskkonda viimise ja turustamise loataotlustele. Lisaks valitsusasutuste ning ülikoolide esindajatele kuuluvad komisjoni ka keskkonnaorganisatsioonide esindajad, kellel on läbi komisjoni otsene ligipääs loataotluses esitatud informatsioonile ning õigus esitada täiendavaid küsimusi ning kommentaare. Komisjon hindab nii Eesti kui läbi mõne teise EL'i liikmesriigi esitatud loataotlusi (seda ainult turustamise osas).

Seadus sisaldab mitmeid loataotlusega seotud avalikustamise punkte. Näiteks § 8 ja § 23 alusel peab Kliimaministeerium teavitama avalikkust vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes, kui loa menetlemise käigus või peale loa andmist on ilmnunud uusi andmeid GMode keskkonda viimise või turustamise ohtlikkuse kohta inimese tervisele või keskkonnale. Avalikustatava teabe sisu sätestab keskkonnaministri 8. juuni 2004. a määrus nr 68 „Geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimisel või geneetiliselt muundatud organisme sisaldava või neist koosneva toote turustamisel teatavaks saanud ohu kohta esitatav ja avalikustatav teave“.

Seaduse § 10 ja § 19 sätestavad GMO keskkonda viimise ja turustamise loataotluse ja väljastatud loa avalikustamise protseduuri. Selle kohaselt peab Kliimaministeerium avalikkust teavitama Ametlikes Teadaannetes ja vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes loa menetluse algatamisest ning hiljem ka loa andmisest. Teate sisu annab infot taotleja, taotluse sisu, GMode keskkonda viimise asukoha ning taotlusega tutvumise kohta. Teates antakse ka tähtaeg, millal avalikkusel on võimalik oma arvamust avaldada. See periood ei tohi olla lühem kui 30 päeva ega pikem kui 60 päeva. Avalikkuse esitatud kommentaaridele on Kliimaministeeriumil kohustus vastata kahe nädala jooksul alates nende laekumisest.

Juba turustatud GMO peab olema märgistatud, et tarbijal oleks võimalik valida, kas ta soovib GMOsid sisaldavaid või nendest koosnevataid tooteid osta (§ 24). Märgistamise kohustus tuleneb otseselt EL GMode märgistamise määrusest (EÜ) Nr 1830/2003.

Kogu loataotluses olev info ning kehtiva loa andmed on avalikud kui neid ei ole tunnistatud ärisaladuseks ning neid hoitakse keskkonnaotsuste infosüsteemis ja geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimise ala kohta hoitakse andmeid Eesti looduse infosüsteemis. Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise andmed kantakse taimetervise registrisse (GMOVS § 28³, § 29). Keskkonda viimise ning turustamise loale kantakse info loa omaniku ja GMOde kohta, keskkonnakaitse tingimused, käitlemise ja ladustamise tingimused, GMO keskkonda viimise koht, seirenõuded (GMOVS § 12 lg 4 ja § 22 lg 5).

Kui loa taotleja soovib mõningaid andmeid ärisaladusena hoida, otsustab selle üle kliimaminister.

Minister võib käsitada ärisaladusena:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002, millega sätestatakse toidualaste õigusnormide üldised põhimõtted ja nõuded, asutatakse Euroopa Toiduohutusamet ja kehtestatakse toidu ohutusega seotud menetlused (EÜT L 31, 01.02.2002, lk 1–24), artikli 39 lõike 2 punktides a, b ja c nimetatud teavet;
- 2) teavet DNA järjestuse kohta, välja arvatud järjestused, mida kasutatakse geneetilise muundamise avastamiseks, tuvastamiseks ja kvantifitseerimiseks;
- 3) aretusskeeme ja -strateegiaid.

23.01.2023 jõustus GMOVS muutmise seadus, millega viidi GMOVS kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/1381, mis käsitleb toiduahela ELi tasandi riskihindamise läbipaistvust ja kestlikkust ning millega muudetakse määrusi (EÜ) nr 178/2002, (EÜ) nr 1829/2003, (EÜ) nr 1831/2003, (EÜ) nr 2065/2003, (EÜ) nr 1935/2004, (EÜ) nr 1331/2008, (EÜ) nr 1107/2009 ja (EL) 2015/2283 ning direktiivi 2001/18/EÜ. Nimetatud määruse eesmärk on tagada suurem läbipaistvus, andes kodanikele ja teadlastele ligipääs kogu toiduohutust puudutavale infole, mille ettevõtja on esitanud riskihindamisprotsessi käigus, v.a. ärisaladusena käsitletav info.

XXXIV Artikli 6bis ja lisa I bis rakendamise takistused

XXXV Täiendav informatsioon artikli 6bis ja lisa I bis rakendamise kohta

Eestis ei ole välja antud ühtegi GMOde keskkonda viimise või turustamise luba. Seetõttu ei ole võimalik rääkida ka takistustest ega kogemustest selles valdkonnas. Küll aga osalevad Geenitehnoloogiakomisjonis VVOde esindajad, kui hinnatakse EL turustamislubade taotlusi. Aastas hinnatakse umbes paarkümmend loataotlust.

LISA

Nimekiri asutustest ja organisatsioonidest, kes vastasid aruande jaoks koostatud küsimustikule

Mittetulundusasutused ja valitsusvälised organisatsioonid

1. Vabaühenduste Liit
2. SA Eesti Keskkonnaühenduste Koda (katusorganisatsioon)
3. Päästame Eesti Metsad MTÜ
4. MTÜ Roheline Pärnumaa
5. Eesti Keskkonnahariduse Ühing MTÜ
6. SA Tartu Keskkonnahariduse Keskus
7. MTÜ Eesti Vee-ettevõtete Liit

Tulundusasutused

8. Riigimetsa Majandamise Keskus
9. OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskus

Riigiasutused

10. Riigikogu
11. Eesti Vabariigi Õiguskantsler
12. Haridus- ja Teadusministeerium
13. Justiitsministeerium
14. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
15. Regionaal- ja põllumajandusministeerium
16. Siseministeerium
17. Sotsiaalministeerium ja Terviseamet
18. Kliimaministeerium
19. Keskkonnaamet
20. Transpordiamet
21. Keskkonnaagentuur
22. SA Keskkonnainvesteeringute Keskus